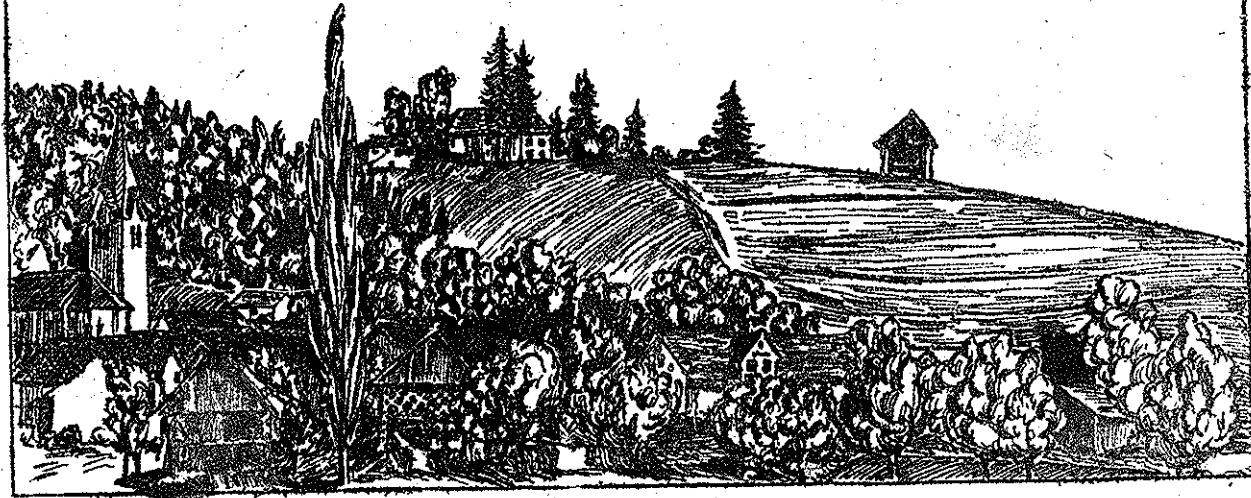

DISO

DISO

Naše delo

ZA UVOD

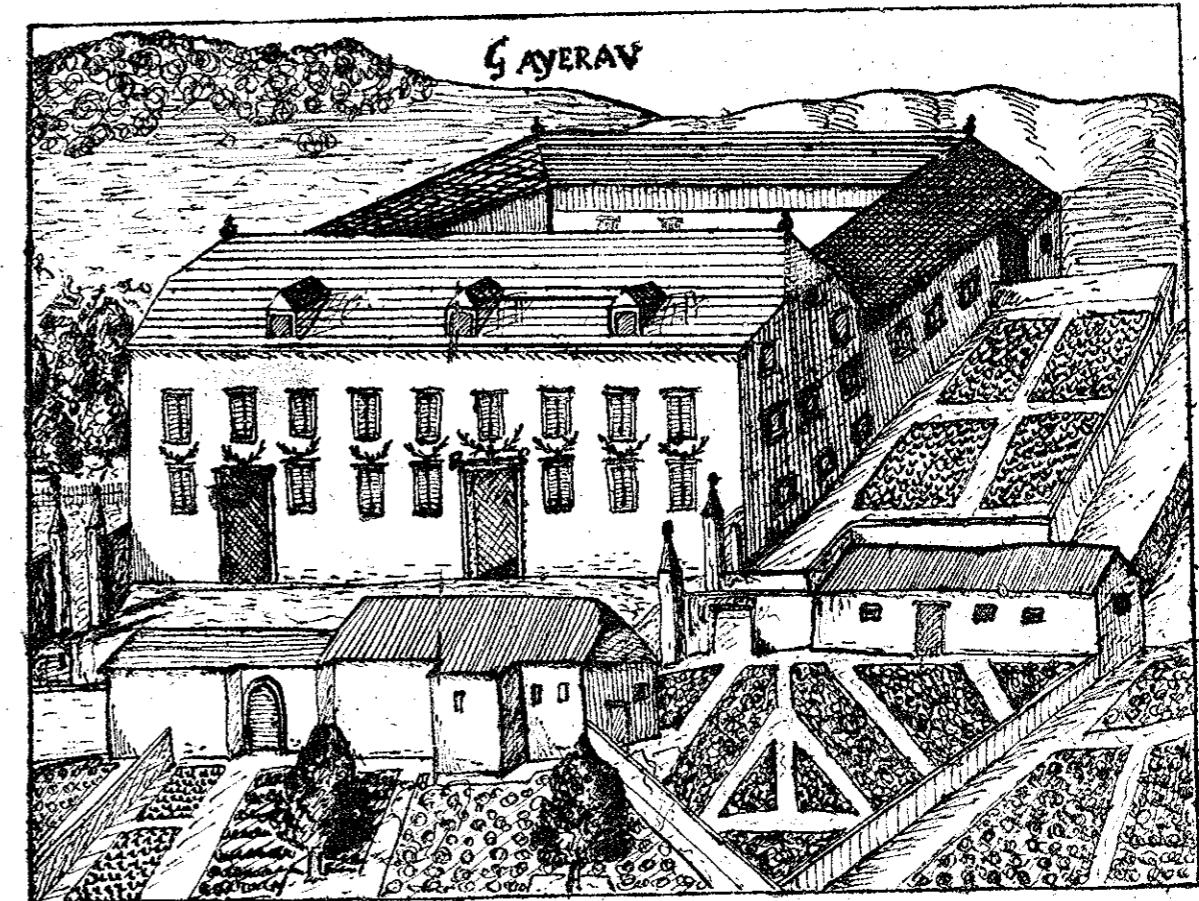
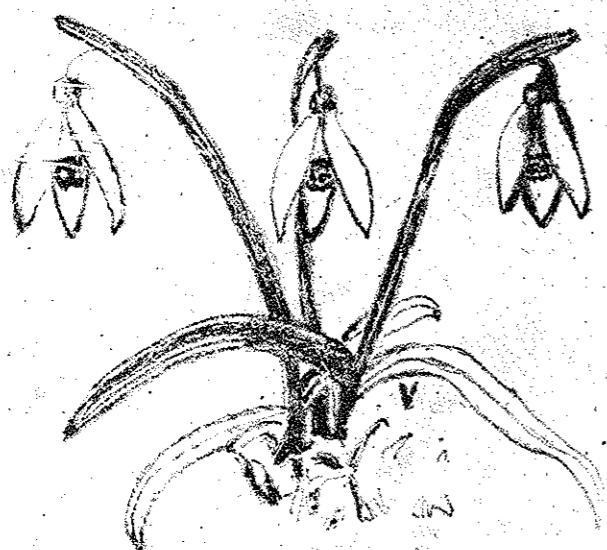
Pred tremi leti je v našem prejšnjem domu, na Radni, izšel list z naslovom "Naše delo". Služil je predvsem vaji v pisanju ter budil zanimanje za našo domačo besedo. Ravno ko bi se delo začelo najlepše razvijati, smo morali zapustiti priljubljeni dom. Svojim ciljem pa smo ostali zvesti tudi v tistih negotovih časih in čakali boljših dni. Ko pa smo videli, da bi najbrž morali še dolgo čakati, da bi se nam izpolnile želje, smo se popogumili in kljub vsem težavam začeli znova z delom.

Poleg rednih številk smo pripravili tudi to izredno, v kateri smo poskušali zajeti vsaj nekoliko spominov na naše življene v počitnicah 1942. leta v Lisičjem.

V začetku pričajoče številke je nekoliko zgodovine lisiškega gradu, potem pa se vrstijo kraje in daljše, več ali manj zanimive dogodbine iz počitnic. Vsebinsko je številka narasla in je v njej morda marsikaj, kar ni zrelo, da bi šlo v očjo ali

širšo javnost, a upamo, da bodo bralci upoštevali naše začetniške težave in svojsko vsebino številke, ki je, kakor rečeno, spomin. Dragi so nam in ljubi dnevi, ki smo jih preživelii v soncu, med dobrimi ljudmi, med zorečimi njivami, dehtečimi travnikii in zelenimi gozdovi. Vse to je sedaj na novo zaživelio pred nami. Živilo bo in govorilo iz teh vrstic nam in morda še komu tudi tedaj, ko bo že vse, kar je šlo v dneh trpljenja čez našo zemljo, samo že daljni, daljni spomin, ob katerem se bo obraz zrešnil in se bo marsikatero oko zasolzilo. Takrat bomo mogli reči: "Bilo je, a je minilo, pred nami je svetel dan in jasna bodočnost."

Bog daj, da bi bilo to kmalu!

Jože:

PRED TRISTO LETI ...

Skrivnosten in tih sameva na laniškem hribu sivi grad. Tudi okoli njega je vse tiho in mirno. Samo stoljetni lipi pred njim tiho pošepetavata in obujata spomine... Ponosne smreke in divji kostanji ga zagrinjajo v svoj sveže zeleni plašč in se zaupno sklanjajo k njemu, kakor da poslušajo zgodbo iz davnih dni...

Tedaj so po beli cesti sem gori prihajali na čilih konjih in dvovprežnih kočijah odlični gostje, plemeniti gospodje v razkošnih oblekah, žlahtne gospe v svili in zlatu. V dvoranah so se vrstile razkošne pojedine, zabave in plesi, petje in godba... Po belih stezah razkošnih vrtov je šetala grajska gospoda med bujnim cvetjem in drevjem... Okoli po hribu in spodaj po dolini pa so na njivah in travnikih delali in garali tlačani za grajsko gospodo.

V nekdanje dni slave in razkošja na tem gradu pred 300 leti nas povsde njegov tedenji gost in obiskovalec Ivan Vajkard Valvazor. V II. knjigi: "Slava Vojvodine Kranjske" na straneh 173-182, takole pripoveduje o njem:

Grad Lisičje stoji na lepem in ugodnem kraju Dolenjske, miljo in pol hoda od Ljubljane. Ponočno se dviga na hribu in že njegova zunanjost vabi človeka, da si ga ogleda. In res nudi očem obiskovalcev in gostov mnogo užitka in veselja, kajti poleg kralnih vrtov in vinograda ima tudi lep, prijazen ribnik.

Vsa poslopja: grad, pod in pristava so lepo skupaj.

Po kranjsko se imenuje tu grad Lisičje, ker se v okoliških gozdovih potikajo lisice v velikem številu.

Nemško ime Gayerau /jastrebja jasa/ pa je dal nekdanji lastnik tega gradu gospod Lenart Merharič zaradi mnogih jastrebov, ki tu pogosto krežijo med gozdovi. Z milostnim privoljenjem nadvojvode Karla Avstrijskega je gradu ime tudi zamenjal.

Ker pa je bil omenjeni gospod Merharič zadnji svojega imena in rodu, je posinovil gospoda Lenarta Fabjaniča, sina svoje sestre, in ga določil za dediča pod pogojem, da se njegovo ime in rod ohrani tudi naprej in zato naj se imenuje in piše Merharič s priimkom Fabjanič. Na ta način je tudi grad Lisičje kot dedčina prišel v roke omenjenemu gospodu Merhariču s priimkom Fabjanič.

Ko je bil ta skozi 24 let v vojaški službi na Nizozemskem, je grad na Lisičju sam sebi prepuščen postal zanemarjen in puščen. Imenovan je po svoji smrti zapustil štiri sinove, ki so pa že večlegli v grob razen sedanjega lastnika gospoda Lenarta Merharič Fabjanič. Ta je imel veliko veselje s hišami in vrtom, zato je spravil vse v odličen red in je predvsem vrtove kar moč sijajno zasnoval in uredil. Ker je bil ta gospod tudi velik prijatelj cvetja in rastlin, zato je tudi sam izvrstno poznal botaniko /nauk o rastlinah/. Nasprotno pa je njegov oče rajši gledal bleščeče orožje na bojnem polju kot ljubke cvetice in je imel večje veselje s sovražnikovo krvjo kot pa s škrlatnimi cvetovi.

Ta njegov sin je zopet pripomogel pregnani boginji cvetja do veljave in ji dal na razpolago dokaj lepih prostorov, to je različne vrtove, in jih okrasil z rastlinami ne le domačih, ampak tudi tujih vrst, da so vrtovi na Lisičju postali živa zbirka redkih cvetnic

in lahko rečemo redkost, ki že ni več redkost, ampak tu nekaj navadnega. Kajti kar Italija, Francija, Anglija, Nizozemska, Belgija in Nemčija cenijo med cvetjem kot izredno, lepo, izbrano in čudovito krasno, vse to najdeš na tem vrtu in poleg tega še najrazličnejše rastline iz Indije.

V Italiji, Nemčiji in na Nizozemskem slivojo nekateri vrtovi radi izbranih lepih cvetic, kot res to tudi zaslužijo, in marsikdo se tam ponaša z najrazličnejšim cvetjem tako zelo, kot da ne bi bilo kaj takega najti nikjer drugje na svetu. Pa če bi hotel pogledati v krasoto vrta na Lisičju, bi hitro moral umakniti svojo prevzetno sodbo in z začudenjem ugotoviti, da je na Lisičju toliko vsega, da se more v lepoti meriti z njegovim vrtom. Na vsaki gredici bi se mogel prepričati o tem, kako se je motil, in reči: Kaj takega nisem niti iskal, niti slutil, da bi mogel najti.

Ker sem v svoji tretji knjigi obljubil da bom cenjenemu bralcu pokazal lepoto in bogastvo cvetja, moram sedaj to izpolniti. Prav na tem gradu lahko pokažem, da imamo tudi na Kranjskem zastopane vse mogoče vrste cvetic in rastlin. Priponjam, da je to samo primer, kajti ne najdeš samo tukaj, ampak tudi po drugih vrtovih gradov in graščin mnogo različnih vrst. Vendar pa sem izbral prav ta zabavni vrt na Lisičju, ker se tukaj nahaja od vseh kranjskih vrst vsaj kaka poedinka in to tudi v najrazličnejših oblikah. Pa ne bom zato niti vseh vrst cvetic niti rastlin gradu na Lisičju našteval, ampak le najimenitnejše, ki jih je cvetoča narava obdarila z najlepšimi in najbolj pestrimi barvami. Tu najdeš nad 15 vrst navadnih vetrnic, vsaka v drugi barvi, nad 20 polnjenih skoro vse pestrobarvne.

Navadne zlatice v mnogo zvrsteh, med njimi ena, ki je žvepleno rumena, druga črna. Te so morali prineseti sveže iz Italije in ne zdržijo dalje kot do tretjega leta.

Perunika cvete v najrazličnejših barvah.

Polnjenih lilij je dvoje vrst.

Zlati klobuk je vzgojen v najrazličnejših oblikah, bel in ognjeno rdeč, fritilanije, troje vrste, gelsemini še več.

Tulipanov najrazličnejših barv toliko žari, da ne morem drugače, kot da jih po vrsti naštejem... /Potem našteje 107 vrst/

Hijacint je tukaj preko 70 vrst, narcisov preko 20. Med njimi veliki in polnjeni in taki, ki imajo po štiri cvetove na enem steblu. Trumban preko 10 vrst, prav tako giuachiglie in najraznovrstnejše košeničice. Poleg tega najrazličnejše vrtnice. Mnogo raznih drugih cvetic in rastlin niti ne omenjam.

V tem zabavnem vrtu stoji tudi mnogo dreves, katerih nekatera zavzemajo tu svoj prostor, ker imajo okusne sadove, druga lepo listje. Tu rastejo limone in pomaranče, tam granatna jabolka, tu fige, tam mandeljni. Indijski lešniki rastejo na takih drevesih, ki so velika kot naši orehi. V enem grozdu se nahaja do 100 lešnikov.

Nadalje: indijske trte z globoko narezanimi listi, ki so povsem različne od nemških in italijanskih. Potem rdeči, beli in čisto okrogli lešniki. Prav tako orehi, ki niso v lupinah, ampak le zaviti v nekako kožico in delajo izjemo v pregovoru: kdor hoče jedro, mora streti lupino. Češenj je več kot 12 vrst, rdeče, bele, črne, rumene in to take, da je 7-8 sadov na enem pečlju. Poleg teh še vse polno navadnih češenj in višenj.

Breskev je 12 različnih vrst, med njimi gladke, rdeče, zelene, rumene in take, ki so znotraj kot kri, in potem še več drugih.

Marelic je toliko vrst, da lahko najdeš od pomicadi do svetega Martina v jeseni vedno sveže in zrele na drevju. Nadalje razne nešplje itd. Jabolk obirajo tukaj preko 50 vrst in prav toliko najraznovrstnejših hrušk. Skratka: sadno drevje ne zastaja za cvetamicami, kajti tu najdeš prav tako najrazličnejše sadeže kot najraznovrstnejše cvetice in rastline.

L. 1670. se je knezu gospodu Janezu Weikardu Auerspergu zahotel, da bi za razvedrilo obiskal ta lepi kraj in se tu poselil. Zato je z gospodom Jobstom Jakobom, gospodom in grofom z Galenberga, naredil načrt, da bosta g. Fabjančič na Lisičjem na poseben način prezenetila. S tem namenom sta oba imenovana nekega jutra gospoda Fabjančiča, gospodarja gradu in zabavnega vrta na Lisičjem, povabila k sebi na kočijo pod pretvezo, da se peljejo na sprehod okoli ljubljanskega gradu. Da bi bil njun načrt čim manj sumljiv, sta izrazila željo, naj bi g. Fabjančič med vožnjo sam ukazoval kočijažu, po kateri poti naj vozi. Prej že pa sta naročila kočijažu, naj pelje naravnost na Lisičje. Ta je tudi takoj zavil po najbližji poti na Lisičje, komaj so prišli ven iz mesta. Tudi se niseli dal prav nič motiti, ko mu je g. Fabjančič zavpil, naj vozi na

desno, ampak se je delal naglušnega in da ne razume. Končno je g. Fabjančič opazil, da je vse to dogovorjena potegavščina in da so njega samega pripeljali na njegov grad. Moral se je vdati in pustiti, da só gostje gostitelja tako duhovito ujeli in ga zopet potem odpeljali.

Vendar pa jim ni zato nič manj postregel, kolikor je čas dopuščal, s slaščicami, ljubkimi za oko, to je s sadeži z vrta. Poleg tega jih je še počastil s primernimi besedami. Nekaj podobnega lahko spoznaš iz pripisane pesmi, ki jo je prej imenovan gospod grof z Galenberga kot rojen pesnik, popoldne, ko so se poslavljali, urno in ročno napisal in v Šaljivi domačnosti pustil v spomin.

V Lenartov dvorec in grad, navadno reko mu Lisičje,
so nas zanesla bila nesrečna kolesa kočije.

Njega, ki ni hotel nas peljati zdaj mi smo peljali.

Vse, kar sem videl bil tam, bilo je prekrasno, sijajno,
vse, le samo gospodar, ta bil je doceila drugačen.

Red je in snaga povsod, povsod le prelest in krasota.
Škoda pač, da domačin kazi čudovito nam sliko.

Drevje vseh vrst in oblik, da ni jih mogoče našteti;
manjka le eno drevo, ki bi gospodar na njem visel.

Bakus, bog vina, je tu. Košati se Flora in Ceres.

Ali tako skušaš, Bak, razsipati svoje zaklade?

Lično posodje z lesa sem dolgo imel za srebrno;
Lenart je namreč vesel, če koga za nos mi potegne.

Naj ne omenjam vam rib, katerim nač zdržni gostitelj
z žejnimi ustimi jemlje pred nosom hladilno pijačo.

Videli dela smo tam, dejanja, res vredna junaka.

Da ne pozabijo se, opeval moža bom in čine.

"Arma virumque cano", in upam, da v pesmi bom pustil
čeden spomin na moža, na dela njegova preslavna.

Čudno, ponavljam, je vse, kar hrani ta Lenartov dvorec,
naj bo že vrt ali dvor, naj večji bo kras ali manjši.

Ko že odhajali smo, še večkrat postal sem na poti
in se oziral nazaj v prečudno "Lisičino luknjo".

Prijazni čitatelj naj ne misli, da bi bila ta pesem napisana v nečast gospodarju, kajti omenjeni g. grof je je zložil iz velike domačnosti in naklonjenosti. Zato je tudi jaz nisem postavil sem notri iz drugega namena kot da bi pokazal domače, dobro razmerje z gospodom grofom.

Zopet drugič je prej imenovani preblagorodni g. knez z mlado knežjo gospodo in že slavno imenovanim g. grofom in gospodom z Galenberga in z različnimi gospodi prišel semkaj. Tedaj je ponovno imenovani g. grof gospodarju na gradu na Lisičjem pustil v spomin šaljivo pesem, v kateri ponavlja nekatere vrstice prejšnje pesmi, nekatere pa je spremenil in dodal še nove kot se razvije iz sledenega:

Družba gospodov in dan uzrla v visokem je sedlu
Lenartov dvorec in grad, ljudje mu reko kar Lisičje.
Vodil je družbo na hrib sam knežji gostitelj iz dvorca.
Kdor se je branil bil sam, je moral pa notri po sili.
Vse, kar smo videli tam tonilo je v lesku in blesku,
le gospodar iz gradu, ta bil je nečastna izjema.
Kamor ozre se oko, povsodi sam red je in snaga.
Dom ta odlični je res zrcalo prijetne lepote.
Drevja je videti tu vseh vrst kar priroda jih zmore:
to je lepo za oči, spet ono prijetno za grlo.
Bakus skrbi nam za pir in božici Flora in Ceres
v polnem razkošju hitè pripravljat nam sladko ugodje.
Mnoštvo posod iz lesa docela je kakor srebrno.
Kdo ne bi čudil potem se Lenarta krasnemu domu.
Naj ne omenjam vam rib, ki redko jim trezni gostitelj
pušča rad mrzlo vodo, a sam lucka vince bleščeče.
Dela res vredna moža, smo videli mi na Lisičjem.
Da ne pozabijo se, opeval moža bom in čine:
"arma virumque cano," moža, ki povedal je možko:
"Smeš govoriti kar češ, zadosti so mojá mi dela!"
Končno naj zopet povem, ta hiša je res čudovita,
blesk in sijaj čez in čez, težkò še kje takega najdaš.
Ko smo nagledali se do sitega mikov in čarov,
bil je že čas za obed....

Treba bilò je tedaj umiriti sitni želodec.
Sedli smo k mizam, kot je nanesel slučaj ali vrsta.
Šibile mize so se z dobrctami precbiožene.
Dvojno meso od goved, teličkova glava in kozel,
zraven še druge stvari, vse prav kot zahteva navada:
masten prašiček pečen in maslo surovo, potica,
potlej petelin, fazan, oba imenitni slaščici.
Človek res vedel ni več, kateri od njiju je boljši;
moje je mnenje bilò, da prvo gre mesto fazanu.
Kar jih premore kak vrt solat je bilò tam bogastvo,
špargelj bohetne rasti v treh je bil vrstah zastopan.
Vrsta golobov in pur je tvorila višek obeda.
Brstje neznanih zelišč je nudilo sočno vsebino
- prirodoslovec o tem naj modro nadalje razmišlja -
Želvo počasno so pa pripravili v jed neko novo.
Vina spet toliko vrst kot Bak ima svojih svetišč,
Kreta razkošna le-sem razlila je svoje bogastvo.
Skraja še srkal je vsak bolj skromno in z žejniimi ustii,
potlej kar duša mu dala....
Konje zapregli smo v voz, ves svet se vrtèl pred očmi je,
jezik zapletal se nam, vriskal v pretrganih glasih.
Ko smo odhajali že, ozrem se še proti Lisičjem:
Zbogom Lisičje, Lisičje, o dražestni dom!

Ko je pa nekoč spomladi g. grof Kacijanar, deželni glavar na Kransskem, v spremstvu več drugih gospodov obiskal ta krasni kraj, je prav isti gospod grof z Galenberga proslavil razkošni dvorec s sledečimi vrsticami:

Ostani, ti mesto, kjer si! Nam tukaj prijetno je biti
v dvorcu razkošnem nad vse, v palači prijaznega kralja.
Božica sadja vsevprek ponuja ti svoje darove,
Flora, boginja vrtov, zasiplje te s kitami cvetja

Cvetno bogastvo tega kraja je razgibanemu duhu gospoda grofa dalo pobudo, da je tukaj sipal cvetke poezije in je temu prekrasnemu kraju poklonil s pesmijo najlepši venec.

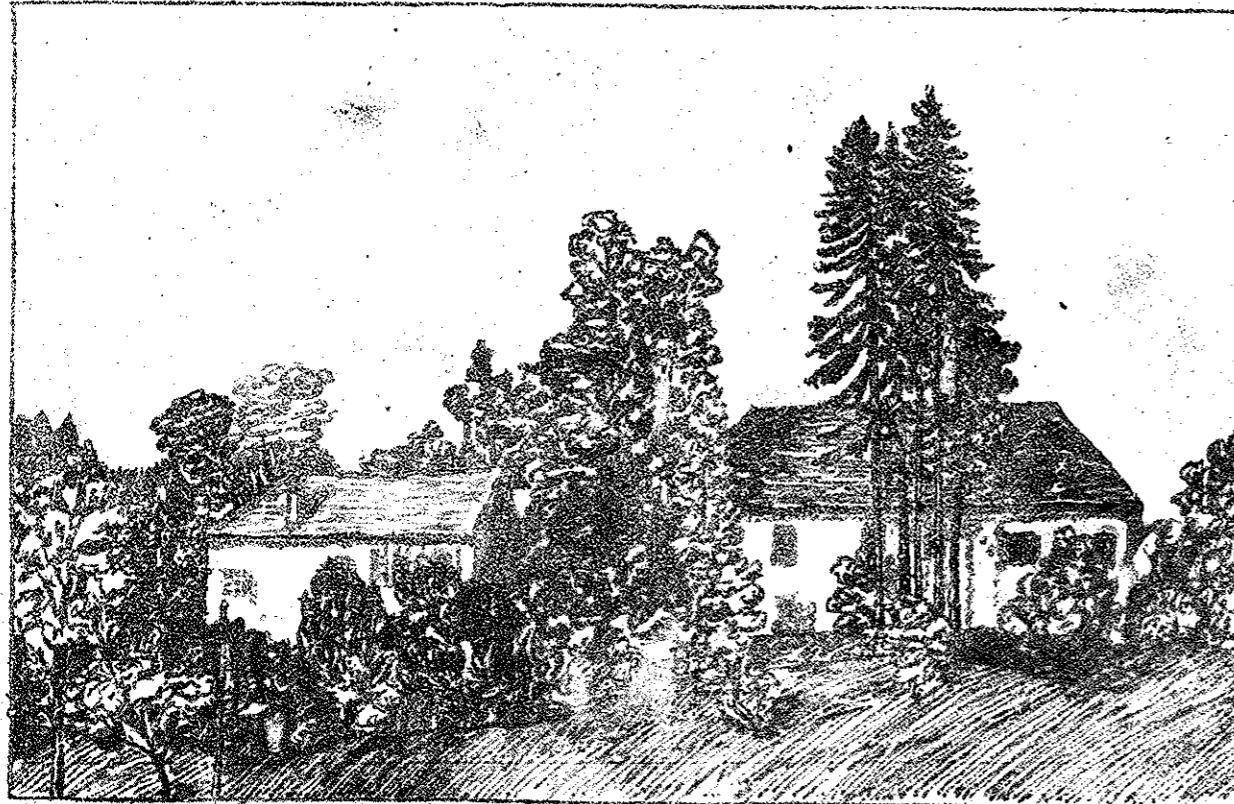
Tako je bilo pred 300 leti....

Potem so minevala desetletja drugo za drugim.... Od vsega grajskega veličja kljubujejo danes zobu časa le še trdni zidovi, - od njegovega bogastva je ostalo samo še nekaj pedi zemlje....

Tako mineva slava sveta....

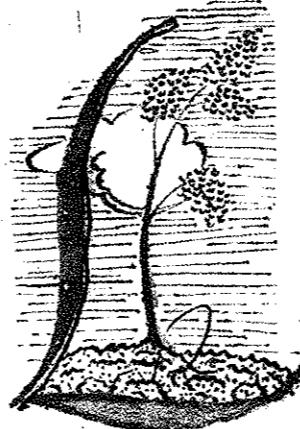

O p o m b a: Prevod iz Valvazorja je prosto prirejen. Nekatere podrobnosti in naštevanja, zlasti pri cveticah in drevju, so opuščene. Pesmi, ki so v originalu v latinščini, je prevedel Marin.

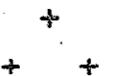

France

NAŠE POČITNICE 1942.

ETO Gospodovo 1942 ... Nekateri pravijo - grozno, strašno, strahotno, drugi zopet - čudno, nerazumljivo ---, a vsak čuti, da premalo pove. Kdo ga bo prav označil? Kdo mu bo našel pravo ime?

Izredne stvari je v tem letu doživljala tudi salezijanska družina v Lisičjem. Že šolsko leto je bilo burno, a počitnice - nezaslišane! Kdaj pa je še bilo slišati, da bi kje na svetu za počitnice salezijanski kleriki-modroslovci obesili na klin ne samo knjige, zvezke in drugo učenjakarsko navlako, marveč tudi talarje in kolarje pa z zavihanimi rokavi s cepci, koso, vilami, grabljami, motiko in sekiro v rokah preživeli ne dneve, temveč tedne, mesece na podih, travnikih, na polju, na njivah, v gozdu! Take so bile naše "počitnice" v letu Gospodovem 1942, ki mu dozdaj še nihče imena ne ve.

O košnji smo kdaj kdaj že med šolskim letom govorili. Pa bolj v šali ko zares. Ko je g. prefekt tožil o praznini v mošnji ali hrambi, smo ga tolažili: "Nič ne marajte! Do košnje bo že kako, potlej pa pojdemo v "tabrh" v dveh, treh skupinah in si bo mošnja opomogla in še v hrambo bo kaj prišlo!" - A preden je bila trave zrela, so bili študentje v Ljubljani in - še tisto malo trave okoli doma kmalu ne bo imel kdo podreti, kaj šele, da bi kdo v "tabrh" šel, - tako je vse kazalo. Vendar je tistih nekaj zaostalih tičev, ki se jim ni hotelo v mestni prah za mrežo, v dveh obrokih opravilo z domaćimi livadami, nato pa v presledkih tudi z Mežnarčkovimi ježami. Še Mežnarčkova pšenica in oves - oboje so pokosili, ne poszelil! - in videti je bilo, da smo za počitnice, ki so se komaj zachele, opravili.

Prišlo je pa čisto drugače. Uvod je tvorila žaloigra zadnji dan malega srpana.

Naj se še toliko trudim, pravega izraza za občutje tistega dne ne morem dobiti. Saj se spominjam vseh podrobnosti, vsakega trenutka posebej, vseh čudnih, nerazumljivih, pretresljivih priporov tistega dne, a vse je v neko mračno, naravnost grozljivo kopreno zavito... Skupaj z drugimi možmi so nas pobrali, nas med dvema vrstama do zob oboroženih vojakov gnali s hriba mimo "punto brutissimo" v vas in potem med obupnim vpitjem žena in otrok iz vasi na zbirališče. Tam smo kot klavna živina skupina pri skupini na žgočem julijskem soncu čakali in čakali in se bolj z očmi kot z besedo spraševali: "Kaj smo le zakrivili?" - Častnik je prišel iskat koga za tolmača. Moral je iti eden od duhovnikov. Večina naših mladih mu je zabičavala: "Če mislijo vse može in fante odpeljati, naj odpeljejo še nas! Tako jim povejte!" -

Potem so začeli trije in trije odhajati, skupina za skupino je zginjala, dokler nismo - nazadnje - prišli na vrsto tudi mi. - Hic trc smo opravili.

"Vi se vrnete domov..." nam je bilo rečeno. Razumeli smo, da se drugi ne vrnejo... - Ko smo stopili iz sobe, se je sto in sto oči uprlo v nas, češ - kam pojdemo, ali mednje ali mimo njih? Zavili smo proti cesti.

"Vi greste domov -?" se je nekaj glasov oglasilo. Še danes ne vem, kaj vse je bilo v tem vprašanju. Morda: "Kakšna pravica je to?" Ali: "Smo mi kaj več krivi?" Ali: "Elagor vam!" Zlasti se je čutilo kot prošnja. "Zakaj ne greste z nami tudi vi?..." In to je najbolj bolelo...

Mnogi so se pa grenko vdano znašli: "Pozdravite naše!" - "Potolazite jih!" - "Deteljo v Klancu mi pokosite, če se kmalu ne vrnem!" je naročal Lojz, ki se siromak še ni in se nikoli več ne bo vrnil... "Če nas ne bo, boste pa vi otavo pospravili!" je eden v imenu vseh prosil. Odgovarjali smo ta temu, oni onemu, obljudljali, tolažili, potem pa med trpkimi, tu in tam očitajočimi pogledi ženà odšli proti domu. Opotekaje kot pijani smo hodili. /Se zdaj vem: bilo mi je, kot je človeku, ki ga dolže zločina, ki pa sam ne ve, česa ga dolže./ Molče smo hiteli, da bi čimprej izginili ljudem izpred oči. Pa tudi doma se tisti dan nismo znašli.

Drugo jutro smo zvedeli: može in fante so že na večer odpeljali. Teda smo razumeli, kaj od nas želi Bog in pričakujejo ljudje.

+ + +

Odtlej si lahko skozi tri mesece dan za dnem videl suhe, zagorele, od sonca ožgane fante, ki so ob prvem jutranjem soncu zapuščali dom, se razkropili po njivah, gozdih in senožetih in se šele kesno zvečer trudni vračali k počitku.

Bog nam je priča: nismo izbirali ne hiš ne ljudi, - kjer je bila potreba večja, tam smo prijeli za delo in delali, delali, da so se nam ljudje čudili in sami sebi tudi. Danes vem, kako je to bilo: sprememba - pod svetlim božjim soncem, v naravi, kjer vse snuje, poganja, živi, kjer je samo življenje doma, daleč od mrtvih zidov, sredi samega življenja smo delali: kaj čuda, če se je ta bohot življenja pralil v nas mlade, nas pograbil, razgibal, razigral, da nisi delal, temveč v delu živel --- Torej romantika - ? Samo od kraja, nekaj dni. Pozneje ne. Vse prej! Kaj več je bilo v našem delu! Že takrat smo šutili in čutimo še danes: dolžnost smo vršili do svojega trpečega naroda. Torej skromna žrtve, skromna vričo tistih, ki so zanj življenje deli; vendar žrtve, ki iz ljubezni poročena vse čari z ljubeznijo in tudi nemogoče lahko stori. - In še - pristnje salesijansko je bilo to naše delo: veselo in z molitvijo začinjeno. Kaj nismo že ob prvem svitu vstajali, da bi mogli dati Bogu, kar je božjega - prvine dneva? Kaj nisi potem videl skupino za skupino odhajati po ježi nisdol - s sklonjenimi glavami, zdaj zdaj si zaslišal pritajene glasove, enemu izmed njih pa je med proti drsel ročni venec ---? In preden smo zvečer zbiti legli, smo se vedno zbrali ob svojem Gospodu in Kralju, da smo se mu zahvalili za dan in slišali njegovo besedo. - Tudi peli smo včasih pri delu, dasi se nam je to zdelo v začetku skoro pregrešno. Sicer je pa vaš, ki nas je slišal, lahko čutil, da pojemo, kot poje v kletki ptiček o soncu in gozdu ---

+ + +

Ko so nas proti koncu meseca oktobra obiskali tovariši in je govornik svečanci pribijal, da je v izrednih razmerah treba ljudstvu na izreden način pomagati, mi je bilo tako lahko odgovoriti s skoro govorniško pozno: "... Gotovo! In ker je tu prišlo ljudstvo v izredne razmere, smo mu na izreden način priskočili na pomoč,

ko smo slegli talarje, pustili knjige in tri mesece po dvanajst ur dnevno delali in za tri vasi skoro vsa težja opravila opravili. Če ne verjamete žuljem naših rok, vprašajte ljudstvo samo!..."

Slavko:

PRVI NASTOP

Izpiti so, hvala Bogu, minili in uživali smo res zaslužene počitnice. Dela pa je bilo kljub temu vedno devolj. Postorili smo eno in drugo doma in ostrigli tudi Mežnarčkove ježe. Hočem reči, da smo pokosil in spravili tisto seno, o katerem so ljudje govorili, da smo ga tri tedne sušili in ga nazadnje mokrega spravili na kozolec. To najbrž ne bo držalo, ker se je že takrat začela suša. No, naj bo kakorkoli. Ko smo spravili zadnje seno, so nas povabili, da bi šli pomagat žet. Seveda smo obljudibili. Javili smo se: Stane, Rudi in jaz. Dogovorili smo se pa, da ne bomo želi, ampak kosili. Pripravili smo dve kosi in jo zjutraj mahnili po ježah v dolino. Pri Mežnarčkovi so nas že čakali. Zelo nezaupno so gledali nas in kose, si na tihem mislili, kaj bo iz tega, rekli pa niso nič. Mi smo se modro držali, četudi pravzaprav sami nismo vedeli, kako bo šlo. Vsak je bil namreč s svojega kraja doma, vsak kraj pa ima pri delu svoje navade.

Ko smo prodrili skozi blok /z dovoljenjem seveda/, so Mežnarčkova mati pri neki hiši prosili še žanjic. Nam in našim kosam namreč niso nič zaupali. Na žalost jih niso dobili. Vdani v usodo in v upanju na dobro srečo smo držali po Barju in priopotali do njive.

Pričakoval sem, da bom zagledal njivo visoke, lepe rži. Ko pa sem zagledal majhen in redek ječmen, sem zgubil polovico upanja na uspeh naših kos. Njiva je bila tako dolga, da jaz s svojim "kratkim" pogledom niti do konca nisem videl. Pa, kaj smo hoteli! Bili smo tam in vživeti smo se morali v položaj, kakršen je pač bil.

"No, katera bomašla pobirat za koso?" sem vprašal Lojzko in Francko, ki sta že odrezali prve ječmenove bilke.

"Jaz že ne," je rekla Lojzka.

"Jaz še nikoli nisem," se je izgovarjala Francka. Mati pa so rekli, da bodo kar po starem delali. Tak, tu imaš zlomka. Spet sem se urezal. Vso stvar sem si drugače predstavljal. Stane in Rudi bosta kosila, dve ženski bosta pobirali za kosa, jaz bom pa vezal. Moj načrt je šel po gobe.

"Kaj hočemo zdaj?" sem vprašal.

"Dajmo kar sami. Jaz bom kosil, ti boš pobiral, Rudi bo pa delal povresla in vezal," je razsodil Stane, domačin na Barju.

Še križ za srečen uspeh in kosa je švistnila skozi redki ječmen in gosto deteljo. Malo sem počakal, da se je Stane nekoliko oddaljil, nato sem začel pobirati. Kako sem se pri tem držal, ne vem. Preveč mi ni šlo od rok, ker sem prvič delal to stvar. Pri nas na Štajerskem pobirajo namreč samo ženske. Potrudil sem se pa, kolikor je bilo mogoče. Samo to je bilo nerodno, da sem moral delati tako majhne snope. Komaj sem imel malo več v rokah kot za eno pest, sem že moral dati na povreslo. Rudi je videl, da rabim veliko povresel; zato jih je gosto nastavljal, tako da je bilo kar preveč. Ni torej čuda, da sem kakšno spustil.

Nenadoma so se mi začele ženske smejeti. Ugibal sem, kje bi ga polomil, a nisem mogel dognati. Končno so mi same povedale. Hvala Bogu ne dam nič na babje vere in sem še v naprej spuščal povresla, da so se lahko za menoj hihetale. Sicer pa bi se jaz njim tudi lahko smejal, ker so one nemara še več povresel spustile kakor jaz.

Pri vsem tem veselem razpoloženju smo delali, da se je kar prašilo. Že smo od daleč gledali štiri ženske /njih število se je za eno moč povečalo/, ki so s svojo polovico njive ostale nekje za nami. Lep košček smo jim še morali podreti, da smo skupaj končali in prišli na konec, ki ga od začetka še videti ni bilo mogoče.

Stane je peljal snopje domov, mi pa smo udarili na drugo njivo. Zveselil sem se, ko sem videl pred seboj lepe in visoko rž, ki je valovila v poletni sapi.

Zdelo se mi je, da sem doma, da sploh nisem študiral, da so vsa ta leta bila le sanje, da sem bil vedno doma, vedno pri zemlji in jo ljubil kot kmečki sin; saj ni kmet, kdor ne ljubi zemlje, se zanj ne boji in ne žrtvuje. Vse to samo za hip. Tako sem se za-

vedel, da me trenutno čaka drugo delo, ne pa sanjarije pri belem dnevu.

Rudi je veselo pobiral lepo rž in si zadovoljno žvižgal. Pa kako mu je šlo! Čeprav sem se potrudil, da bi ga dohitel, mi le ni uspele. Videl sem, da mu ne bom kos. Hočeš nočeš sem moral poprositi pri žanjicah, ali bi se le morda ena žrtvovala in vsaj poskusila, kako to gre. Ne vem, ali sem se jim zasmilil ali sem tako lepo prosil, ali pa so morda same vedele, da ni tako neumna naša košnja. Dejstvo je, da sta se Lojzka in Francka javili za pobiранje. Potem prečrnu sem se jaz odpovedal pobiranju in se zaporedil po njivi, delal na mrtvo povresla in vezal za obema snopje. Šlo je kot na električko.

Daleč za nami so ostali Mežnarčkova mati z repom rži ob kraju njive. Ko sem vprašal Lojzko in Francko, katera bi šla pomagat, da bi hitro poželi, bi obe rajši naprej pobirali. Spomnil sem jih, kaj so zjutraj mislili o naši košnji in priznali sta mi, da sta se motili. Kmalu je prišel Stane z vozom, ki smo ga hitro naložili. Veselje je bilo gledati, kako se je pozibaval na mehkih barjanskih tleh.

Toda nesreča nikoli ne počiva. Ko smo peljali čez nekoliko nenavaden most, je na vozu nekaj sumljivo zahreščalo. Kmalu je začelo nositi zadnji del voza po strani. Morali smo ustaviti in zmetati nekoliko snopja z zadnjega dela naprej. Toda voz je vedno bolj zanašalo. Ženske so tarnale in druga drugi pravile, da bo vsak čas padlo. Jaz sem se pa delal junaškega in jih prepričeval, da bi ta voz pripeljali v Ljubljano, kaj šele v Lanišče. Sam pri sebi sem pa tudi pričakoval poloma.

Pa ni bila dovolj ena nesreča. Malo je manjkalo, da nismo padli v še hujšo smolo. Na bloku namreč niso verjeli našim izkaznicam in bi nas kmalu zapeljali v barake. Skušali smo jim dopovedati, pa niso hoteli razumeti. Končno so le videli, da nismo nevarni tipi, in so nas spustili.

Naš voz se je vedno bolj nagibal. Morali smo že po ravneh držati. Kar oddahnili smo si, ko smo zapeljali pod kozolec. V cerkvi je pravkar zazvonilo avemarijo.

Drugi dan smo pogledali, kaj je pravzaprav bilo krivo naše nesreče. Videli smo, da se je zlomila ročica in zvil oplen. Drugačega ni bilo nič. Sicer je pa to bilo za prvič zadosti. A moglo

bi biti še slabše.

To je bil prvi nastop na Barju. Temu je sledil drugi, tretji..... Kdo izmed nas je takrat mislil, da bo še toli in tolikokrat premeril tisto pot?

Narte:

STOGI V SONCU

Jasno, modro nebo se je bočilo nad nama, ko sva stopala v hladno jutro. Postrani sem pogledal tovariša, ki je še molil rožni venec. Kaj hočemo, doma ne utegnemo. Gotovo bo že čez sedem, ko bova v Gumnišču. Janež je naredil še velik križ in počasi spustil molek v žep.

"Poglej, kako lepa dolina, pa so ljudje tu okrog tako žalostni!"

"Samo vzdihovanje te je! Raje hitreje stopi, da se sprostiš more, ki ti leži v duši."

Tovariš me je resno pogledal, tako da me je minila vsa objest in prešernost. Tiho sva stopala dalje. V Lanišču je zazvonilo sedem, ko sva stopila med prve gumniške hiše. V vasi stoji bela cerkvica, pa zvonovi molče. Tuji ne slišijo njih tihega joka, ki ga budi veter v stolpnih linah.

"Dobro jutro, mama!"

"Bog daj, Bog daj!"

Vse je že pripravljeno, še zapregli bomo in v božjem imenu začeli.

***

Stog sena je visok in dobro potlačen, seno diši, kot da je pravkar pripeljano s travnikov. Voz za vozom nakladamo. Joj, kako me žulji peko, prah žge, po rokah, po vratu. Znoj mi zaliva oči, le sonce še vidim, ki sije na Barje, na Krim in na Kurešček.

Zvečer sem ves truden klapal domov. V očeh mi je gorela podoba Barja, ki ga je oblivalo sonce z vsem svojim žarom. Še v sanje me je spremljala slika. Ko sem truden legel k počitku, sem usnul:

Sonce sije na Barje, na Krim in na Kurešček. Nebo se smeje.

Od podnožja Matere Božje na Kureščku, od Krima pa tostran do Tlak valovi zoreče žito. Bogati klasi se sklanjajo v soncu in poljubljajo drug drugega. Mak žari na zlatem ornatu žitnega polja, podoben krvavim rubinom. Beli cvetovi slaka se nežno privijajo k bilkam valujočega žita, kokalj prisluškuje dihanju vetra, ki veje čez ravan. Kot vedra misel se dviga škrjanček k sinjemu nebu, žarečemu soncu v objem. Polno, bogato življenje diha v sončni dan! Belé se domovi po obrobju šumečega, zlatega polja, vitki zvoniki pojo nedelji v pozdrav. Kar oživele so bele poti, truma za trumo hite ljudje čez polja. Starcem so noge čudno lahke, resni možje in matere so prevzeti od mladostnega veselja. Mladina pa vriska in poje o škrjančkih pod nebom. Nič ne vidim bede, nič trpljenja, nikjer ne srečam od bedenja pordečih oči. Veselje se smeje v šir in v dalj, polno, bogato življenje diha v sončni dan. Zapel in zavriskal bi z ljudmi in škrjančki pod nebom...

Pa je presekal sinjino neba na jugu, ob sončnem, jasnom dnevu silen blisk. Kot reka ognja je preklal nebo. Grom in bučanje - bo mar vstal kralj Matjaž, ki smo nanj vsi pozabili, bo mar pridrl izpod Krima? Nebo od Kureščka in Krima, širni obzor pokrije grmada temnih, pošastnih oblakov. Fanfare zadone vse okrog mene, strašen je njih glas, kot za sodni dan buče. Nebo prekolje tisoč bliskov; kri, ogenj in jok in morje gorja in, o ... Smrt razgrinja svoj temni plašč širok ravni!

Planil sem kvišku drgetajoč od groze in se zbudil.

Bile so sanje - o, da bi ne bile - podoba resnice!...

Zunaj je dan. Ah, res, nedelja je danes. Ves sem še trd od včerajšnjega dela in glava me boli. Nič čudnega, če so me strašile podobe v sanjah.

Marija na Kureščku se smeje v jutranjem soncu v dolino in širok naše zemlje, v nedeljsko jutro pa se pne jasno, sinje nebo.

ooOoo

Zoran Srečko:

SLOVENSKA MATI - MUČENICA

/V spomin pokojni Gorenčevi mami./

Oj zemlja - zemljica slovenska,
zakaj se dan za dnem solziš
in neprestano k r v a v i š
iz tisočerih ran?!...

Zakaj pojti te kri sinov
sinov - s l o v e n s k i h A b e l o v i
Saj komaj dihaš od slabosti -
pa to še ni ti dosti!...

Še sveta kri te - svečenice
s l o v e n s k e m a t e r e - svetnice
in žene - mučenice
obliti mora - oh, zakaj!...

Vsakdanji k r u h iz tebe dvigat
je šla za svoje otročice,
ki l a č n i stezajo ročice...

Za nje kolen a p r i p o g i b a t
hodila je pred b o ž j i t r o n a ! ...

A glej, - življenja jo zaton
pri delu za s v o j r o d zajame
in v večni sen jo smrt objame --,
ko sonce je r o d i l o dan
in zaživel je hrib - in pian.

Jo otročiči kličejo!...
sosedi in sosede iščejo!...
a vse zuman,

Se dom in red izkrvavel
je v cvetulet.

in k Bogu pohitel
je lep in svet
s l o v e n s k i p e l i k a n,
slovenska mati - svečenica,
za rod in narod - m u č e n i c a !

Lavoslav:

PRI MAMICI

Na njivah je odganjala repa in ajda. Po senožetih je zorela otava. Rž in pšenica sta v kozolcu čakala cepcev. Od vsepovsod je vabilo delo krepkih moških rok. Teh pa ni bilo...

Skrbne laniške in škofljiške matere so z nedoraslo deco garaže in gospodarile do mlačve in košnje. Naprej niso zmogle. Bile so prešibke in dela je bilo preveč. Zato smo mi, daljni nasledniki nekdanjih mogočnih gospodov na Lisičjem, slekli talarje in šli kot nekoč mladi vitezi pomagat ubogim vdovam.

Tako je marsikdo v vasi pod gradom gledal vso lepo, na predeljkih bogato jesen, kako smo jutro za jutrom skromno oblečeni, veselega obraza prihajali z našega doma in s polnimi dušami nosili blagoslov v dolino.

Domačija, kateri sem posvetil največ moči in ljubezni, stoji ob glavni cesti na levi, če grem od Jesihovega znamenja v Škofljico. Pomladni in poletni dogodki so ji iztrgali dvoje življenj. V maju je sredi petja in cvetja izdihnil sin Tone. Ob Žetvi je nenadoma zastalo srce pridne gospodinje. Teden po njeni smrti pa je moral gospodar po sili razmer na sončni jug. Ostala je le stara, mamica s tremi sirotinimi punčkami. Pravim stara "mamica" ali kratko mamica, ker jo le pod tem imenom vsi poznajo.

Zgodnjega jutra sem prišel k mamici na delo. Do kozolca mi je prihitela naproti. Roke je skrivala pod predpasnikom. Na glavi je imela črno ruto z belimi pikami. Izpod nje so ji silili kostanjovi lasje. Z njimi se je poigraval lahen jutranji veter, ki je počasi podil meglo iz doline. Noge so ji tičale v okornih copatah, brez katerih sem jo le redkokdaj videl. Ustavila sva se. Okrogla, lahno rdeča lica so se ji ubrala v smehljaj. Oveselila

se je. Pozdravila me je nekam v zadregi in hitela tožiti: "Gospod, nikjer ni tako hudo kot pri nas! Ni se še ulegel Tonetov grob, pa so že njo odnesli. Pomagajte mi, drugače se mi je ubiti!"

Medtem so priskakljale punčke in me gledale boječe kot taščice. Za njimi je pritekel psiček in mi pokazal zobe. Mamica ga je okre-gala in trpela: "Hudo mi je! Vse življenje sem trpela in upala, da se bom na stara leta odpočila in brez skrbi legla v grob. Pa glejte, danes še umreti ne morem. In če bi mogla, ne smem - zaradi tehle sirot!" Pri zadnjih besedah je pokazala na punčke.

Njena živa, skrbi in ljubezni polna beseda me je ganila. V to-lažbo sem ji odvrnil: "Mamica, ne bo Vam hudo! Pomagal Vam bom kot lastni sin svoji materi!"

Na okroglih, v lahne gube ubranih licih ji je znova zaigral smehljaj tihe sreče. In brž, kakor bi jo bilo sram, da se smeje, je skrila obraz v predpasnik.

Soseda je prišla po grablje. Mamica je oddrobila k njej. Jaz pa sem počasi in varno stopil proti hlevu, kjer je čakalo na krmo dvoje neosnaženih konj in troje glav rogate živine. Krme npi bilo pripravljene. Stopil sem po koso in oselnik. Ko sem iskal v listnjuku voziček, me je tram nad vhodom opozoril, da moram drugič sklo-njen vstopiti. Med košnjo je prišla mamica in se čudila, da rišem s koso tako široke redi. Naložila sva, vrgla živini, nato sem moral v hišo.

Na hodnik pred kuhinjo je stopila srednje velika, prijetno re-jena in kaj čedno opravljena gospa. Povabila me je noter. Obrisala si je roke, si otresla melnat predpasnik in me vodila skozi ku-hinjo in pritličje v družinsko sobo k mizi. Pripravljeno je bilo za dva. Poleg mene je služil tudi tovariš Štefan, ki se je že dan pred menoj udinjal. Po kratki molitvi je skočila v kuhinjo po zvrhanu skledo okusno pripravljenih ajdovih žgancev. Segla sva po žlici in zajela. Gospa je prisedla, si prižgala cigaretto, se moško naslonila na mizo in rekla: "Vem, kaj je trpljenje! Imam moža, ki je bil aktivni major. Prišla je vojska. Sovražnik je prebil naše črte. Sledil je razpad. Moj mož je položil orožje. Okupator ga je poslal v Ljubljano, odtam pa v Sev. Italijo. Ko berem njegova pisma, ga gle-dam, kako je lačen, slabo oblečen in zastražen. Vidim ga, kako od-pira srce upanju, ki ga ni izgubil..."

Sama sem. Otrok nimava. Živim ob spominih in načrtih. Bivam v Škofljici, a nisem Slovenka. Poljska je moja domovina. Zdaj sem tudi ob dom. Tuji gospodarijo v njem. Velika je moja bolečina! Trpe pa tudi drugi. V tem kraju je ta hiša najbolj prizadeta. Zato prihajam vsak dan, da skuham in operem. Otroke učim molitvic in pesmic. Govorim jim o mamici in jih počasi navajam k delu."

Stvarnik ji je položil v prsa sočutno srce. Ostala je dobra. Hudobija, ki raste, je ni potegnila za sabo. Njena žrtev bodi zgled našemu človeku, da bo ljubil, a nesovražil in moril! Ob času našega trpljenja ni ostala brezbrižna, ampak je služila trpečemu slov. narodu kot dekla, četudi ji polje po žilah poljska kri.

Z nekaj besedami je udarila tudi po ljudeh, ki so uničili njen Poljsko. Lepo ni povedala, a mislila je pošteno.

Punčke so gledale spočetka oddaleč in boječe. Počasi se se bližale. Celo psiček, ki mi je ob prihodu pokazal zobe, mi je zdaj že zadovoljen pomahal z repkom. Vsi se čutili, da je z najinim prihodom zavel v hiši prijeten veter, ki je odpihal prejšnje tožno občutje.

Prvi teden smo kosili in sušili. Sonce je stalo še visoko na jasnom nebnu. Vročina mi je pila moči in slino. Po grlu me je ~~pokleg~~ šegetal suh marostarski prah. Zato sem težko čakal mamice, ki je prinašala v košarici zdravila za mojo bolezni. Mamica ni bila skopa. Videla je najino dobro voljo, čutila je najino žejo in jo gasila s sladkim vinom. Po mamičini želji sem tu pa tam kar preveč izplakoval grlo, zato se mi je včasih po malici zdelo, da se vse okrog mene uči plesati.

Mamica je rada videla, če sva s slastjo praznila bogato začleneno košarico. Ker sva se kmalu udomila, si nisva dala velevati. A ona je po zdravi kmetski navadi še naprej priganjala, naj le vzameva, da ne bova lačna! Najbolj bi ji ustregel, če bi samo jedel. Brez opomina sisnel nehati le takrat, ko si nesel kupo k ustom.

Delo nama je šlo urno izpod rok. Zato je bila mamica rada med nama. Večkrat naju je pri sosedah hvalila, da ji pomagava kot deča sinova. Skrbela sva tudi za dobro voljo. Včasih se je najim šalam tako smejala, da jo je posilil kašelj. Le tedaj, ko se je spomnila rajnih otrok, je bolestno vzdihnila. Če sem ji tedaj pogledal v obraz, sem videl, da ji je v očeh zablismile nekaj vlažnega. Toda midva sva ji vselej s toplo, prijazno kretnjo peka-

zala navzgor, kjer jo pri Očetu čakata Tone in Micka - mučenca.

Tudi punčke so iskale najine družbe. Prikupno se je vedla zlasti najmlajša - petletna Pepca. Bila je je sama pesem. Nekoč sem jo vprašal, kaj bo, ko bo velika. Ni dolgo pomislila. Krepko, a ljubeznivo je dejala: "Hlapec ne bom, ker ne namram spati v hlevu. Bom pa mojkra. Tudi za Vas bom šivala, ker me imate radi." Ker smo se smeiali njeni kreposti, odkriti besedi, je zardela in bežala v kot.

Jesen je bila lepa. Nemoteno smo skopali krompir. Bilo je kar precej. Koruze smo natrgali, da bi lahko vojska živila od nje. Proti ajdi in fižolu tudi ni bilo kaj reči. Njive smo znova zorali in posejali ozimino.

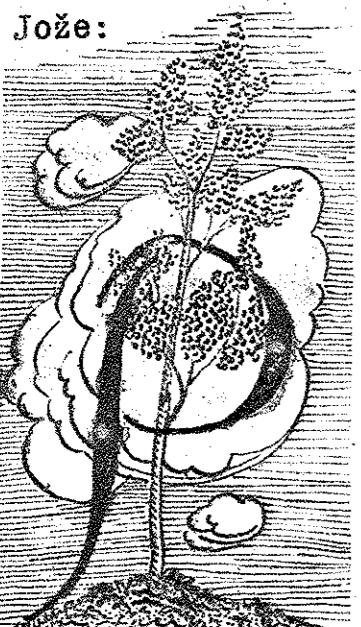
Polja so bila prazna. Kašče poine. Delo končano. Drevje se je obletelo. Gosta megla nam je začela zapirati pogled na Barje in na Krim. Dišalo je že po snegu. Sredi tega otočnega razpoloženja se nam je približal dan slovesa.

Vsem je bilo težko. Stali smo in nemo gledali predse. Žele tedaj smo spoznali, kako smo se imeli radi.

Bilo mi je pri srcu kakor nekdaj, ko sem se leta za letom ob koncu počitnic poslavljaj od doma in matere, katera me je vselej nekoliko pospremila na poti. Namica se je pretrgana zahvaljevala. Otročički so stali okoli nje. Segel sem jim v roke, se poslovil in že sva z mamico, ki me je želela malo pospremiti, zavila na cesto. Hiša je počasi izginjala za ovinkom. Sleme je tiko utorilo za hribom. Z mamico sva obstala. Desnica je zatrepetala v desnici. V duhu sva preletela vse lepe in žalostne dni. Že zadnjc besedo: zbogom, in že sem sam stopal po vlažni cesti.

+ + +

Jože:

VRABČEK

OD prostornimi Robežnikovimi gospodarskimi poslopji je gostovala truma razposajenih vrabcev. V lansi hudi zimi so se od vseh strani natepli semkaj in se začutili tu neodvisne gospodarje na dvorišču, na podu in posebno v kozolcu, ki je bil zanje prava obljudljena dežela. Od jutra do večera jih je bil sam živžav, prepri in pretep. Vsepovsod so imeli pogrnjeno mizo in obloženo z vsemi božjimi darovi, pa vendar so drug drugega zavidali za vsako lepše zrnce, vsako slajšo drobtinico. Za slednjo malenkost so se sprli in potem skavsali kot poredni paglavci tam na cesti. Neolikano so kričali, se divje podili med drevesi in okoli poslopij semtertja, potem pa se zopet vrnili in v primerni razdalji posedli po ograji, vejah, žlebovih in siemenu strehe. Čez nekaj minut so na vse pozabili in družno stikali za kakim priboljškom, dokler ni zopet zavrela vroča kri in ponovila prejšnjega prizora.

V tem krdelu je živel tudi mlad vrabček. Šele pred nekaj tedni se je speljal iz toplega gnezdeca, a je bil sedaj že dorasel in krepak vrabič. Tudi on je čutil v sebi prav tako nemirno kri kot njegovi razposajeni bratci, vendar se je močno razlikoval od njih. Le redko se je primerilo, da je zašel v kak prepri ali celo pretep, a še to vedno bolj po krivdi drugih! Prav tako se tudi ni mnogo udeleževal skupnih pohodov na preso in druge prepovedane dobrote. Raje si je na pošten način poiskal kosilce in večerjo. Držal se je bolj zase, ker je videl, da je v taki druščini težko biti drugačen kot so ostali tovariši. Skratka, bil je častna izjema med svojimi bratci. Mnogo raje kot da bi junačil po tleh in se pretepal s svojimi sovrstniki, se je dvignil na krepkih kričih v zrak in se pozibaval v vetru in soncu. V sebi je čutil mlađo moč in silo, ki ga je gnala, da poleti nekam dalje, ven v svet.

Prijazno toplo jutro, ki je obetalo lep dan, ga je kar samo vabilo v lepi božji svet. Neopazno in brez slovesa se je mladi vrab-

ček ločil od gostoljubnih prostorov, kjer je imel dosedaj svoj dom. Smuknil je med drevjem in hišami ob cesti naprej v smeri, od koder ga je vabilo božajoče jutranje sonce. Ko je preletel nekaj sto metrov, se je ustavil na jablani ob cesti, da se odpočije in razgleda.

Nedaleč stran se je ob cesti belil v sončni luči lep, visok in prostoren dom. Po zunanjosti sodeč bi bil prej lepa predmestna vila kot neavadna kmečka hiša. Na to kaže tudi visoko ostrešje z lepinimi okni in sobami. Bujna vinska trta odeva v temno zelenje vso zapadno stran, potem pa se z dolgim poganjkom ovije še okoli oglašter krasi vse pročelje kot širok, vedno zelen venec. Velika svetla okna, na katerih žare pelargonije in vodenke, delajo vtip še slovesnejši. Mogočna hrastova vrata z zelenimi šipami in težko medeno kluko lepo pristoje imenitni hiši.

Vzadaj za hišo pa se razprostira široko, z belim peskom posuto dvorišče. Vzporedno s hišo stoji na drugi strani prostoren, novozidan pod in še malo dalje mogočen kozolec. Po dvorišču, okoli poda in kozolca pa čivkajo in se podijo prav tako kot prej pri Robežniku kričavi vrabci. Ko je to opazil naš znanec je preskočil z veje, na kateri je počival, na drugo in potem bliže in bliže. Kmalu se je počutil tukaj čisto domačega kot vsi drugi, kakor da imajo tu kar pravico do čednega domka in koščka kruha. Nitro je bil domač tudi s čipkami, ki so dobrodušno puščale tudi kako zrnce za vedno lačne želodčke malih prosjakov. Seznanil se je že z zvestim čuvajem dvorišča in poda, z Gromijem. Ta ima sicer strah vzbujajoče ime in postavo, a je hladnokrvni, dobrodušen kuža, ki se le redko oglesi, a takrat zares zagrmi. Vendar pa kaj hudega tudi tedaj ne misli in sploh je veliko vprašanje, če bi Grom mogel sploh komu kaj žalega prizadeti, kaj šele ubogemu vrabčku.

Izpod kozolca pride preko dvorišča rdečelična deklica kakih desetih let, bosonoga in v kratkem krilcu. Kratkopristrižene, mehke kodre si je skrbno prečesala na stran in jih spela ob usisu, da ji vedno ne silijo v lepe, temne očke. V naročju nese celo butaro drv. Biti mora pridna, da pomaga mamici, ki ima toliko skrbi in dela čez glavo. Ko stopa proti stopnicam, s sunkom odlete vrata, se zopet s treskom zapro in navzdol se spusti fantek kakih šest ali sedem let star. Bosonog je, v hlačkah in srajčki. Ena naramnica mu še mahedra ob kratkih hlačkah, očividno jo je

bil v naglici pozabil potegniti preko ramen. V trenutku je na dvorišču mimo dekletca, kot da ga niti ne opazi. V rokah ima fračo, ki jo vrabček že dobro pozna, ker so ga z njo že večkrat obstreljevali škofeljski paglavci. Zato urno edfrči z dvorišča in si poišče varno zavetje za tramom v podu, kajti dečko je že našel primeren kamenček za praočo. Mala deklica stopa po stopnicah s težkim bremenom. Ko pride do vrat, zakliče s srebrnim glaskom: "Mati, mati, odprite!"

Na pragu se prikaže priletna, nekoliko sključena, slabotna ženica. Na glavi nosi temno ruto, izpod katere se tako bolj odražajo beli lasje in bledi obraz. Globoke gube in brazde so ji razorale čelo in obličje. To so sledovi skrbi in trpljenja skozi dolgo vrsto let. Pa vendar še vedno sije s tega obraza neka lepota in milina, ki izvira iz dušne plemenitosti in dobrote. Hudo je že izčrpana od dela in garanja, komaj se še vlači iz sobe do kuhinje in shrambe ter nazaj, a mora, da zamore iti gospodinja na delo, ki ga je letos toliko. Moških že dolgo ni doma, pa se je vse delo nagrmadiло na slabotnih ženskih ramah. Tako mora ona pogospodinjiti doma in popaziti na otroke, posebno na tega Ivana, ki je ves Rót iz živega srebra. Prav kot vrabčki tam zunaj, sam živ živ ga je. Pa otrok mora biti vesel in živahan. Treba je samo paziti na njega, ga prav voditi in učiti. O, ona to ve, saj je tudi svoje otroke znala tako vzgojiti, da so ji še danes v veselje in ponos.

Vendar je pa ta Ivan le bolj živahan, kot so bili njeni, da ji dela skrbi od jutra do večera.

Tu se zasliši vesel smeh doli na dvorišču. "Ivan, ti hentani otrok, si mi že ušel, komaj sem malo pete odmaknila v shrambo. Še umil se nisi, in molil tudi ne! Seveda spet ta tvoja nesrečna frača; samo nanjo misliš. Najbrž si jo še v posteli imel pri sebi. Brž gori, da pomoliva in se umijeva. Vidiš, Pavlica že sama ve, kako je treba in to tudi napravi. Ti pa na vse pozabiš. Najprej molitev, potem šele drugo!"

Mali Ivan se mora vdati, ker pač ve, da današnji dan ne bo srečno končal, če ne bo znal ubogati. Ata sicer ni doma, pa tudi mama zna udariti in včasih še huje. Tu in tam res zasuži, to sam ve, ampak boli pa le vseeno. Priden biti pa vendar ni

tako lahko, kot se to zdi starejšim. Pavli je že lahko, ko je tako mirna in modra, kot da ni njegova sestrica..., pri njem je pa vse drugače...

Po stopnicah navzgor še daleč ni šlo tako urno kot prej navzdol. Nato so se vrata zopet zaprla. Notraj je Ivan glasno drdral svoje molitve zase, za mamo, za ata, ki so ga odpeljali nekam sredi morja, in potem še za Tineta, ki je bil za hlapca pri njih, pa nima nikogar in je sirota na svetu. Srečno je prišel do konca, ne da bi se mu kje ustavilo, kljub temu, da se mu misli uhajale k frači, na dvorišče, na travnik in le ven, same ven. Moliti res zna dobre, zato ga je stara mama tudi vesela in mu marsikaj spregleda ob misli, da će bo znal moliti, be tudi vse drugo šlo dobro v njegovem življenju. Nato se še umijeta, v redu oblečeta in potem fantek počesan in čeden skoči s svojo fračo na dvorišče.

Gromi ga že komaj pričakuje, mahlja z repom in cvili, da bi privabil k sebi malega prijatelja. Ta pa se na pol poti do njega ustavi, zakriči na vse grlo: "Mama, mama" in plane naproti. Na dvorišču je pravkar zavil kosilni stroj. Mlada, postavna žena začne urno spregati konje. N Zagorelemu obrazu z lepimi, pravilnimi potezami dobro pristoji svetla ruta, ponaknjena nekako nazaj, da drži težke lase. Rokave ima zavihane do komolcev in delo ji gre tako urno izpod rok, da se vidi, da nima danes prvič opraviti s konji. Fantek se suče sedaj okoli mame, sedaj okoli konj in stroja. Nedtem pride še mlada, rdečelična dekla in pelje konja v hlev, da ju priveže. Fantiček pa porobi priložnost in se obesi mami za krilo. Očividno bi se rad malo poljubkoval, ali kaj prosil. Pa mama nima časa. Prime ga zaroko in urno stopi z lahkimi koraki preko dvorišča in po stopnicah navzgor. Pred vratih se ji že prismeje naproti Pavli, - to je njen jutranji pozdrav mami. Saj je bila že pridna; v kuhinji je že vse v redu pospravljenlo in pomito.

Mami se vidi na obrazu, da je trudna in zmučena, saj mora vsak dan zgodaj vstati, opraviti doma in potem hitro na delo na travnike in njive. Sedaj treba hitro nazaj, da nese malico in potem čaka še toliko dela... Take reve so letos gospodinje!

Može so pobrali sredi najhujšega dela in tako so ostale same za vse. Dve ženski morata sedaj opravljati svoje delo in na domestiti še tri moške, ki so bili prej pri hiši. Nič čudnega, če so vse shujšane in zgarane, da se druga drugi čudi, ko se v nedeljo vidijo pred kapelo na gradu. In poleg dela še druga, največja skrb: Kako je z njihovimi dragimi? Ali so živi? Kako se jim godi? Kako jin pomagati? – In kako bo še z njimi doma? Ko pa se slišijo same žalostne reči! Kaj bodo počele z ubogimi otročiči? Vse to leži na njihovih ramah. Pa vendar, življenje in delo morata naprej.

Na praznem dvorišču so zopet zagospodarili vrabci. Nekateri so se skušali po tleh med čiblami, drugi posedali po vejah in brajdi, si urejali kožuščke in čebljali, semintja pa se tudi po stari navadi sprli. Tu se odpre vežna vrata in rdečelična Cilka nese v velikih belih culah nekaj ven na trato ob vrtu. Ko razveže in razgrne, se rumeno zasveti kot zlato... najboljša slavičica za sladkosnedne kljunčke... samo proso, za ped na debelo, da bi se lahko kopal v njem. Bistra očesca hitro zapazi sladko pašo, ki tako zapeljivo vabi. Komaj že čakajo, da dekla odide. Potem se začno bližati in previdno ogledovati, če ni kakje nevarnosti. Najpogumnejši je že čisto blizu. Glavico z bistriimi očesi obrača na vse strani. Ko ne zapazi nič sumljivega, je z enim skokom v prosu na beli rjuhi. Za njim pride polegome tudi drugi.

Nas malo znanec se je pravkar mislil spustiti za njimi, kar se odpre vežna vrata, prikaže se gospodinja, za njo pa malo Ivan. Ko zagneda nepoklicane goste na prosu, zamahne z roko, jih preplaši, da prhnejo vsak na svojo stran. Potem se obrne k fantku:

"Nič ne pomaga, Ivan, ti boš moral ostati doma in paziti na proso, da nam vrabci vsega ne razbrskajo in ne ponesnažijo."

"Saj lahko Pavli," se skuša rešiti Ivan.

"Pavli ima drugo delo. Kar lepo ubogaj in bo prav. Na travnik boš šel pa drugič, ko ne boš potreben doma."

Fantku že gre na jok, tu se pa spomni na svojo fračo in hišo, pa je dobre volje.

"Mama, fračo vzamem in bom lahko na pragu pred hišo sedel

in streljal hanje, če pridejo blizu."

"No, vidiš, tako boš svojo fračo vsaj enkrat dobro porabil. Samo bojim se, da bodo vrabci kljub tebi in tvoji frači lahko mirno nadaljevali svojo gostijo. Bodo pač mati motali popaziti na oboje, nate in na vrabčke. Le glej, da boš lepo ubogal!"

Gospodinja odide po cesti, fantek pa v hišo in ga dalj časa ni na spregled. Očividno ga je nekaj zamudilo. Mali sladkosnedneži so porabili priliko in kmalu je zopet cela tropla na rjuhi. Tu se odpro na hitro vrata in skozi skoči naš dečko s fračo, potegne, spusti, a kamenček zleti bogve kam. Da ni prav hudo zakričal, bi drzni tatiči niti ne odleteli ne.

Tako se je isti prizor ponovil še večkrat, samo s to razliko, da je prišla včasih plašit male krilate tatiče tudi Pavli, a mnogo več strahu jim tudi ta ni prizadejala. Do pol-dneva so se ptički v nekaj presledkih že do dobrega nasladkali, si poiskali miren kotiček in zadremali po grmovju in drevju.

Naš mali znanec, ki je bil bolj pošten in skromen kot njegovi drzni bratci, bi se bil tudi rad malo posladkal. Vendar na rumene kupe kot drugi sihi upal, pač pa je bistro oko opazilo nekaj drobnih zrnec, ki so se izmuznila z rjuhe, ko je Cilka nesla proso preko praga in stopnic. Ta zrnca je sedaj previdno pobiral po cesti, po pragu, po stopnicah notri do vrat, ki jih je bil Ivan v naglici pozabil zapreti. Tako so ga zamamila slastna zrnca, da je nehote priskakljal za njim v vežo. Preplašil se je, šinil kvišku in v loku hotel na prostu. Požene se naravnost proti oknu. Tu pa zadene ob nekaj trdega, da se mu zbliska v drobni glavici in omamljen pade na okno.... ni še poznal varljive šipe! Z zadnjimi silami se dvigne in skuša znova, pa zopet isto... ven ne more.

Medtem so se zaprla vežna vrata. Pavli je prinesla vodo in opazila ptička v veži.

"Mati, mati, ptiček je na oknu."

Mati pridejo počasi iz kuhinje in pogledajo.

"Saj res, pa vrabček je. Le kako je prišel notri? Ivan pridi hitro sem!" Fantek je pritekel kot na perotih.

"Joj, ptiček, ujel ga bom," in že je planil za drobnim

ptičkom, da se je stisnil in zatrepetal v grozi, da je po njem. Fantek je ptička čvrsto prijel preko kril, da mu s kljunčkom in krempeljčki ni mogel do živega. Pavli si ga je hotela sedaj še od bliže ogledati.

"Joj, kako svetle očke ima in lepo perje." Hotela ga je pobožati, pa se mu je preveč približala pri glavici in ptiček jo je v strahu šavsnil v drobni prstek, da je hitro odmaknila in malo je manjkalo, da ji niso prišle solze v oči.

"As, kako oster kljunček ima."

Še Ivan se je prestrašil in skoro bi mu bil ptiček ušel iz drobne ročice.

"Mati, zvežite mu nožice, da ne uide", prosi Ivan, ki si ga je hotel obdržati, da bi se igral z njim in da bi ga pokazal mami in gospodom, ki pomagajo na travniku, ko pridejo opoldne h kosilu. Pavli bi ga najraje spustila, tako se ji smili ubogi ptiček. Ivan je pa bolj sovražno razpoložen do njega, saj je vrabček, in ti so sami tatičci. Prav zaradi njih mora biti un doma in stražiti proso, namesto da bi z mamo šel na travnik. Nekaj časa ga bo imel, potem ga pa da muci, da ga poje, saj drugega ne zasluži.

Tu se odpro vrata in notri stopi mama in dva zastavna fanta. Ivan pozna oba. To sta gospoda z Lisičjega. Drugače nosita črno s suknjo, in pod brado beli ovratnik, ki Ivanu tako ugaja, da je poskušal že z atovim ovratnikom, kako bi to tudi njemu lepo prisostjalo. Danes sta pa kar v srajcah kot vedno, kadar prideta pomagat pri delu. Zato je čisto domač z njima. Ponosno se postavi pred nju, ročico drži skrivnostno za hrbotom in ponosno vprašuje:

"Uganite, kaj imam v roki!"

"Gotovo kak velik sladkorček; te imas najrajši," reče g. Ivan, ki prihaja največkrat k njim in se zato najbolje poznata.

"Kaj pa vi pravite," zastavi vprašanje drugemu.

"No, kak pečen krompir, pa še vroč je morda."

Mama pa naredi kar na kratko konec:

"Pokaži nam rajši, potem ne bo treba ugibati."

Ivan počasi pokaže ptička, ki jih proseče gleda s svetlimi očesci, kot bi od njih pričakoval rešitve.

"No, ti si pa res dobro stražil, da si celo ujel tatiča",

ga pobvali mama.

"Saj je sam prišel notri v vežo," pojasni Pavli, "potem pa ni znal več ven. Na oknu smo ga dobili."

"Le ukrenite kaj pametnega z njim," reče mama, "jaz bom ned tem pripravila kosilo."

"No, Ivan, kaj boš sedaj s ptičkom?" vpraša g. Tonče.

"Igral sem bom z njim, potem ga pa dam muci."

"Pa se ti nič ne smili," se zavzema isti gospod za ptička.

"Nič, saj je proso kradel. Cel dopoldan sem moral biti na straži, namesto da bi bil šel z mamo na travnik."

"Kaj pa če ta ni bil v prosu," je nadaljeval gospod. "Potem ga boš pa po nedolžnem obsodil."

To je fantku zaprlo sapo. Malo je pomislil potem pa rekeli:

"Potem ga pa raje dam vam, da naredite z njim, kakor hočete."

"Kaj naj napravim, ali naj ga spustim?"

"Ne vem," se še ne more odločiti Ivan.

"Veš kaj, dan, Pavlici ga bomo prepustili, naj ona odloča. Kaj praviš ti Pavli?" vpraša malo deklico, ki modro posluša sodno razpravo.

"Jaz bi ga že prej spustila, saj ptiček tudi rad živi in ga je tako strah."

"Prav si povedala, Pavli. Jaz tudi tako mislim. Do vseh stvari moramo imeti vedno dobro srce, saj vse rade žive in je vse Bog ustvaril. Torej Ivan, ali ne bo najbolj prav, da ga spustimo?"

Ivan se še ni mogel povsem sprijazniti z misljijo, da bi tatinskega vrabca spustil kar brez vsake kazni. Tu pa poseže vmes še g. Ivan, ki je doslej stal ob steni.

"No, Ivan, ti si tudi večkrat kaj kriv, pa ti mama tudi odpusti. Kaj nisi tedaj vesel?"

Seveda je Ivan sedaj dobro razumel vrabčkov položaj in mislil še dalje, da se bo tudi lahko v kaki potrebi in stiski sklical pri mami na svoje usmiljenje. Zato je bil kar zadovoljen:

"Kar spustimo ga, pa tudi nahi moramo povedati."

"Seveda bomo povedali in še razložili. Sicer pa mama dobro ve, kako se glasi: Kdor je usmiljen, doseže usmiljenje."

Slovesno neso ptička skozi kuhinjo in obveste mamo o razsodbi. Pavli mu z veseljem razveže nožici, Ivan odpre malo dlan in

ptiček radostno plane pod sinje nebo.

"Bogve, če še kedaj pride nazaj", vpraša zamišljeno Pavli. Ivan pa zagrozi:

"Nazaj že lahko pride, ampak če bo hodil na proso, potem ga pa dam muci, če ga še enkrat ujamem."

Mali še vedno rad junači po dvorišču s fračo, a nevaren ni ptičkom prav nič. Sicer itak ne zadene nobenega, pa niti meriti ne mara. Ve, da vsi radi živijo, in ve, kako je tudi njega strah, kadar pokajo na okoli puške... Modra Pavli pa na dvorišču, kadar natresa čipkan zrna, rada vrže z drobno ročico polno prgišče tudi ptičkom in ni nič huda, če pride vmes kakšen vrabček.

Sedaj pozimi, ko sedita otroka na topli peči pri materi, ne pozabita tudi bogih ptičkov, ki prezebajo in stradajo zunaj na snegu. Posebno Pavli skrbno spravi skupaj vse drobtine in jih natresi na okno ter, ko ji znanjka dobi od name še kaj od tega, kar ima za čtroke.

"Po tem se pozna, če so v hiši dobri ljudje, če imajo tudi za tičke srce." Tako jih učita mama in mati. Ptičke vseh vrst prihajajo na okno in pobirajo drobtinice. Včasih se prikaže kak sestradan prezebajoč vrabček, pobere hitro drobno zrnce, hvaležno pokima z drobno glavico in se zahvaljuje za božje dari. Ivan in Pavli mu pa privoščita skromen grižljaj, saj je tudi vrabček božja stvarca.....

Inko:

NEKAJ O MLATIČIH

Gotovo se bodo lisiški mladinci dobro zapomnili, kdaj so salezijanski kleriki mlatili. Zakaj? Nikdar prej še niso nič slišali o "fegešu", tudi najbrž nikoli več ne bodo, in vendar so ga leta 1942., ko so salezijanski kleriki mlatili tam nekje blizu lisiškega jezera, v precejšnji meri kupovali. Oni navihani kuhar Drago je večkrat kateremu nasvetoval, naj gre k mlatičem in kupi "fegeš". Neizkušeni mladeniči so ga po večini ubogali. Skoro vsak se je najprej boječe priplazil do poda, nekaj časa začudeno opozaval, kako padajo cepci po pšeničnem klasju, končno pa se je le o-

pogumil: "Gospodje, ali mi prodaste nekoliko "fegeša"? Takoj smo prenehali z delom in začeli pripravljati stvari, potrebne za "prodajo fegeša". Napravili smo trdno in precej dolgo povesno, fanta zvezali in ga odnesli na pod. Potem pa cepce v roke, in - veste kaj - mlatiti smo ga začeli; seveda smo računali s tem, da imajo živo in precej občutljivo bitje pred seboj. Mlatili smo ga pa toliko časa, dokler ni dal znanjenja z nogami, da ima dovolj. Kar vprašajte Jožeta, Janeza, Staneta, Toneta in še nekatere druge mladince pa vam bodo povedali, da je bilo res tako. Ti so namreč sami občutili, kaj je "fegeš".

Spominjali pa se ne bodo teh mlatičev samo mladinci, ampak tudi lisiške gospodinje, vsaj nekatere. Saj bi lani res težko spravile žito v kašče, ker so bile tako zapuščene.

No, zdaj pa še to, kako smo prav za prav mlatili? Nekaj časa je šlo bolj tako - tako, a sčasoma smo se privadili. Pa to ni bila lahka stvar, posebno še, ker smo se zbrali z raznih krajev: iz Prekmurja, iz Prlekije, iz Barja in Šentjurja. Pa boste rekli: "Kje se pa vi razumete na cepce. In če ste še z raznih krajev, potem pa res niste mogli bogve kaj udrihati" Da bi vi videli Prekmurca, kako je nabijal! Kar pod se je stresal, snopje pa je poskakovalo skoraj visoko. Nekajkrat sem se resno zbal, da mi bobnič poči, tako je razbijjal. Sicer je res, da ima že svoja leta, res je pa tudi, da je minila lepa vrsta let, od tedaj, ko je imel zadnjič cepec v rokah. Pa tudi drugi nismo bili kar tako! Prlek na primer, ki ni velikan po postavi, se je tedaj res pokazal pravega orjaka. Prej, namreč, vsaj zdi se mi tako, sploh ni mlatil, pa mu je takoj, ko je cepec prikel v roke, šlo kot najboljšemu mlatiču. Občudovanja vredno, kaj! In vzdržal je skozi vso mlatičev. Štirinajst dni zaporedoma od jutra do večera. To pa ni kar si bodi.

Da se ne bom samo z delom hvalil, bom pa še kaj drugega povедal. Kot pri delu, smo bili pridni tudi pri jelu. To gospodinje dobro vedo. Saj smo košaro hrušek ali sлив mimogrede spravili pod streho, ali pa liter vina v prav kratkem času izpraznili. "Muč pa mora bit," smo se večkrat šalili in gospodinje so že poskrbele, da nam "moče" oziroma "moči" ni manjkalo.

Joj! Predaleč sem zašel! Še pohujšali se boste, češ, glej ga no, kakšen snedež vam je to! Zato kar končam.

Še to! Če ni bilo kdaj kaj prav, če nismo dobro omlatili ali če je bila kaka druga nezgoda, naj nam gospodinje oproste. Želim le, da nam ne bi bilo treba več mlatiti, pa ne zato, ker nera-di mlatimo, ampak zato, ker želimo, da nikdar več ne bi moški hodili na take nič kaj prijetne izlete. Seveda če bo treba, bomo prav radi zopet prijeli za cepce.

I.:

V SPOMIN LOJZETU Z LISIČJEGA

Sončno je življenje na prijaznih gričih nad Laniščem. Jutra so tam sveža in čista kot kristal. Tja ne pride pusta barjanska megla, da bi okužila zrak. S teh gričev je lep razgled. Ves lepi slovenski svet, od Kureščka pa tja do ponosnih Kamniških planin, ki žare v soncu nekje tam daleč za Savo, je pred tabo kot na dlani. Lepo je tukaj, kakor da se je zmotila sama božja dobrota in pustila na prijaznih hribih košček neba. Tod je hodil še nedavno Lojze. Tu je živel s svojimi njivami, s svojim gozdom, s svojim gruntarsko bahatim domom. Ljubil je življenje, ljubil je svoje njive. In kdô bi ne ljubil tistih sončnih razorov na Pobotnici. Kakor dobra božja roka so, odprta in polna darov. Vsako leto zraste na njih lepa pšenica, ajda rada obrodi, in krompir je tam dvakrat bolj debel kakor drugje. Pa kako lepo jih je orati, te sončne njive. Za Lojzeta ni bilo večjega veselja, kakor kadar je lahko opti na ročice počasi stopal za plugom čez njivo. Za njim so se svetile v soncu sveže brazde, iz njih pa je puhtela vlaga kakor rahla megla.

In njive pod gradom, - tudi te je Lojze imel rad, čeprav niso bile tako rodovitne. Vsak dan jih je obiskal, naj je bilo deževno ali lepo. Tudi te so mu dale lep pridelek, ker jih je skrbno obdeloval. Trudil se je od ranega jutra v pozен večer. Pri vsem pa ni nikoli pozabil, da je delo uspešno le tedaj, če nanj rosi božji blagoslov. Nedelje in prazniki niso bili zanj dnevi, ko bi zapravljal čas in denar po gostilnah. Odkar je maša na gradu, smo ga redno videli tam, in pogosto tudi pri obhajilni

mizi. Lepo ga je bilo gledati na njegovih njivah pri delu, a še stokrat lepše, ko je ponižno pokleknil pred oltar v grajski kapelici, da sprejme svojega Boga, da izprosi blagoslova svojemu delu. In kaj je lepšega pod soncem, kakor videti moža v cvetu let pri obhajilni mizi!

Vse to mu je dajalo veselje do življenja in z vso dušo je bil navezan na svoj domači kraj. Za nič na svetu ga ne bi zapustil, nikoli se ne bi izneveril svojemu domu, svojim njivam. Pa prišlo je drugače. Danes njive samevajo in dom in gozd čakata, a Lojze jih ne bo prišel pogledat nikoli več. Težko mu je moralo biti v zadnji uri za domačim krajem, a eno sladko tolažbo je imel, vsi trudi in vse skrbi, z molitvijo posvečene so ga spremljale v večnost. Lojze, če ti je bilo hudo za domom, potolaži se!

Tožao je pel laniški zvon oni večer, ko si se oddaleč iz tujine poslavljaj od svoje drage domačije, a mi nismo vedeli, da je pel tebi v slovo. Sedaj vemo, vemo pa tudi, da bo nekoč zapel zadnjič tudi nam. Prej ali sijej bomo morali za tabo. Ali bo tedaj tolažila tvoje bližnje in daljne sosedje sladka zavest, da so bili v življenju pošteni kot ti, da so ljubili svojo zemljo in svoj dom kot ti, a da tudi na svojega Boga niso pozabili? Ti si sedaj pri Njem, ki si ga često prejemal v grajski kapelici v vzgled vsem možem; reci mu, naj se spomni tvojih sovaščanov. In ko jim bo zadnjič odpel laniški zvon, tedaj na svodenje pri Njem, ki nam je dal v last prelepo domačo grudo, draga slovensko zemljo.

Zdenko

POPOLDAN NA BARJU

"Kam pa, Jože?" me je nagovoril Francè. "Doli v vas v službo", sem mu odvrnil in odšel po Nežnarčkovih ježah proti vasi. Zatopljen v svoje misli sem prišel do hiše, da sam nisem vedel kdaj.

"Pridi no, Jože, saj je že čas", sta me pozdravila tovariša, ki sta že prej prišla na svoje mesto. Kmalu nato je pridrsal iz hiše oče Boštjan, mož tršate in visoke postave, a zdelan in bolan,

da se je človeku kar smilil. Mučna živčna bolezen mu je izpila moči, omrtvila mišice in ga upognila, da je postal nesposoben za vsako delo. V prejšnjih časih je vozil vsak dan gramož v Ljubljano, sedaj pa poseda na zapečku, ali pa kot senca hodi okoli hiše.

Iz kuhinje je stopila gospodinja. Na kratko nam je razložila načrt za ta popoldan: "Rada bi, da bi šli na Barje in poželi tam njivo koruze." Pripravili smo voz in se odpeljali.

Cez pol ure smo bili na njivi. Vsi trije smo vzeli vsak svoj srp v roke in debela steba so padala pod krepkimi udarci. Kup za kupom se je vrstil za nami in dajal priznanja naši marljivosti, a visoka steba pred nami so nas vzpodbjala k nadaljnemu delu. Med tem je prišel oče Boštjan in nam po daljšem trudu dopovedal, da je že za en voz dovolj. S skupnimi močmi smo pripeljali parizar in nalozili nanj koruzinje, na vrh smo pa dali še očeta Boštjana, ki je kaj kmalu zadremal na mehkem ležišču. Pognal sem: "Hihot, Pram!" Voz je zaškripal in se premaknil iz globoke kolotečine. Cez prvi zasilni most sem kar srečno zvozil, deski so deske nekoliko zahreščale in se je voz sumljivo nagnil. Potem sem bil na široki cesti proti domu, zato sem zlezel še sam na voz.

Cez nekaj minut smo bili pri najnevarnejši točki svoje poti. Dva visoka mostova so postavili tu nekoč stari Barjani čez potok. Zidana sta iz sivega peščenca. Ako ju človek površno pogleda, se mu zdi, da bosta držala do sodnjega dne. Bog mi ne vzami za greh in tudi pradedje z Barja naj mi ne štejejo v hudo, če povem kako besedo čez ta vodni tunel. Saj če bi vedeli, kaj se bo nekoč tu godilo, bi kaj takega ne bili postavili. Kakor hitro pride človek z vozom na prvi most, mora že zavijati na drugega. S praznim že gre, če pa imaš kaj naloženega, prav lahko vse skupaj obrneš dol in jamo.

Tukaj čez sem torej tudi jaz zavijal s svojim parizarjem tistega usodnega dne. Sam sem ziezel z voza, a oče Boštjan je tako sladko smrčal, da se mi je kar inake storilo, ko sem ga pogledal. Smilil se mi je, zato ga nisem budil. Pogumno sem prodiral čez most in ko sem že mislil, da si lahko oddahnem, se je zgodilo, česar nisem niti najmanj pričakoval. Most je ob strani zahreščal in nekaj težkega je štrbunknilo v vodo. Ozrl sem s in z grozo

zapazil, da se zadnja kolesa privzdigujejo. Vedno više so se dvigala in v nekaj trenutkih je vse zgrmele v globino. Vsa je pomolel vse štiri v zrak. Koruzinje je zletelo ven, kakor če obrneš odprtlo škatijo vžigalic. Pod sabo je podsulo očeta Boštjana.

Okrog mene je bila smrtna tišina, le neenakomerno prhanje konj, ki sta nemirno stala na mostu, prestrašena zaradi nenadnega dogodka, ni je kakor iz daljave udarjalo na uho.

Stal sem v nem grozi prikovan na mestu, le srce je bučno utripalo in glasu nisem spravil iz grla. Bilo mi je kakor včasih v sanjah, ko človeka preganjajo roparji in so mu že za potami, pa se ne more premakniti z mesta, niti odpreti ust, da bi zakričal.

Kmalu sem se znašel. Zapnil sem z obupnim glasom kot tisti, ki ga požirajo besneči valovi: "Ljudje božji, ponagnjeti!" Komu sem zapnil, sam nisem vedel, saj nisem nikogar videl v bližini. Planil sem po bregu navzdol v sredo potoka. Do pasu sem bredel in iskal nesrečno žrtev. Privzdigoval sem šope koruzinje in jih metal na stran. In spet sem iskal in grebel pod kup, da bi kje našel nesrečneža. Sklanjal sem se pod vodo, bredel in iskal na vse strani, a zastonj, zastonji! Ves obupan sem bil in uraz me je stresal; drgetal sem kakor šiba na vodi. Mokra obliška se ne je tesno oprijemala. Malo sem se oddahnil, nato pa znova poskusil srečo.

Zadel sem ob človeško nogo. Kip nato sem izvlekel Boštjana. V obraz je bil bled in umazan od blata. Ležal je na tleh kakor mrtev. Mokri lasje so mu razršeni padali na vse strani. V roki je krčevito stiskal kos deske, ki nam je prej služila za sedež. Nov strah me je prevzel in molče sem stal pred negibnim trupлом. Komaj da sem opazil Franceta in Rudijsa, ki sta pritekla sem čez njivo. France je takoj ugotovil, da je najbrž še živ in da je treba poskusiti z umetnim dihanjem. Položili smo ga ob cesti tako, da mu je glava visela nekoliko navzdol. Začeli smo z umetnim dihanjem. France mu je premikal desno roko, Rudi levo, jaz pa sem molil in prosil Boga, da spet oživi.

Dolgo smo se trudili, preden je začel dihati. Potem je postopalo dihanje vedno močneje in čez nekaj trenutkov je počasi eden prl oči in se začel nalahanc tresti.

"Je že doma," je rekel France. "Se bo vozil gramož," je pominil Rudi in vsi smo se zasmajali. Čimbolj se je Boštjan gibal

tem boljše volje smo postajali.

Po dolgem času smo ga toliko razgibali, da je začel govoriti. "Kje pa sem?" nas je vpraševal, ko se je nekoliko razgledal okoli sebe.

"Sedaj ste že na varnem, najhujše ste že prestali," smo se mu smejali.

Tedaj je zagledal prevrnjeni voz in raztreseno koruzovino. "Joj, joj, pa zvr... nili smo! Joj, kaj bo!"

"Eh, kaj to, oče, veseli bodite, da ste vi ven prišli!"

"Ja, ja, samo, da ste mene ven potegnili. Kako pa ste me dobili ven?" ga je žanimalo.

"Eh, kako. Čisto enostavno. Segel sem pod vodo, vas pograbil za pete in potegnil ven."

"Joj, joj, zakaj ste pa tako mokri?"

"Dolg čas mi je bilo zunaj, pa sem šel v vodo pogledat, kaj delate notri."

"Joj, pa zvrnili smo. Gremo nalagat!"

Dvignil se je in omahnil proti mostu, da bi šel nakladat. Komaj smo ga pripravili do tega, da se je zopet vsedel na tla in tam mirno čakal. Potegnili smo z njega mokro srajco in mu nataknili Rudijevo suknjo. Sedel je na tleh, roke so se mu tresle od mraza.

Stopili smo skupaj in se posvetovali kaj storiti. Ali naj očeta odpeljemo domov, ali počakamo, da vse znova naložimo. S pomočjo vojakov, ki jih je mrholelo okrog kot kobilic ob košnji, smo zvlekli voz iz jarka. Ročno smo naložili koruzinje in Boštjan, ki je neprehoma stokal: "Joj, joj, zvrnili smo, kaj bo, kaj bo!"

Veseli smo se peljali domov. Med potjo smo kar pozabili, da ni dosti manjkalo, da bi čez dva dni imeli v Lanišču pogreb.

Lado:

POD TOPOVSKIM OGNJEM ...

Bilo je lepega septembarskega dne. Zgodaj zjutraj smo jo trije udarili proti Plešam. Veselo kramljajoč smo dospeli kmalu na cilj.

Prijazna vasica vam je to! Ko človek prvikrat pride v vas cd spodnje strani, strahoma pogleduje, kaj se bo prikazalo izza ovinka. Ko pa gre enkrat skozi in jo gleda zviška, se mu vsa slika spremeni. Pod njim se pokažejo med gostim drevjem skrbno pobljene hiše, okoli in okoli pa se razprestirajo skrbno negovana polja in senežeti.

Stopili smo po rodovitnem sadovnjaku in bili smo pri Štefanovih. Prvi nas je pozdravil sedaj že pokojni Ričko. Mahal je z repom in se dobrikajoče vzpenjal na kratke verige. Na pasji lajež so prišli domači in nas povabili na žganec. Posedli smo za mizo in si skupaj z družino privezali dušo. Končno še šilce žganega za "muč" in urno na delo.

Cvetka in Šimelj sta že rezgetala in razposajene stopicala v hlevu. Toda konec je bilo njunega razgrajanja. - Vrgel sem nanju komate, ju napojil in zapregel. Še plug na voz in smo šli.

Spočita konja sta veselo poskočila in zdirjala v klanec. "Joj, Rudi," zavpijam, "vago smo pozabili! Skoči ponjc!" Mi pa smo zdrijali naprej in bili kmalu na cilju - "na hribu", kot pravijo Plešanje tej njivi.

Rudi je nastavil plug, jaz sem pa pognal. Črtao je rezalo zemljo, za lemežem pa je dihalo sveža zemlja in čakala, da sprejme novo trpljenje in novo žrtev.

VEivelci smo se v delo in smo kar pozabili, da smo prazzaprav na nevarnem kraju ter smo brezskrbno hodiли sem in tja ne meneč se, kaj se godi okoli nas. Naše bele srajce so se na rjavih podlagi videlo daleč naokoli; najbrž celo na Gresuplje ali vsaj do Šmarja. Na "farovškem hribu" so bile "novozgrajene vile". Iz teh se nezaru sagledali "sumljive tipe". Verjetno so sporočili na Gresuplje: "Tam in tam, 10 km v severozapadni smeri, točno za vasjo Pleše, opažamo sumljivo gibanje. Pokažite jim, da vemo sanje!" - Posledice tega sporočila smo kmalu občutili mi, ki smo se mudili na označeni točki in mirno ter brezskrbno delali.

Nenadoma zaslišimo od Šmarja sem: bum - bzzz, - bzzëzz-zz- in nato še močan - bum -, a to pot poleg nas. Zemlja se je stresla in pok je odjeknil po vsej dolini. Obstali smo, Konje sta strigla z ušesi in se plašno ozirala. A že smo začuli drugič: Bum - bzzz-pok, za njim pa še celo vrsto drugih, ki je vsak strašnejše odjeknil

od prvega.

Kaj naj storimo? Stane je v koruzi preplašeno gledal in molil cesanje. Rudi jo je pobrisal k njemu in me pustil samega s konji. - taj bó? Strašne so bile sekunde pričakovanja... In zopet je zatreščalo, kot bi po žlebu drsela železna kroglja. Kam po priletela? Naprej čez hrib?... V konje?... Vame?... O Bog in Marija, pomagajta! Prišel je trenutek, ko je bilo treba misliti na - kar priznajmo si! - na smrt. Toda ne tega, tega nočemo. Hočemo še živeti in se izživeti, za druge. Take in podobne misli so se vrstile kot v filmu pred menoj. A le za trenutek. Hitro sem se znašel. Razpregel sem konje in bežal z njima niže v dolino.

Kmalu je vse potihnilo. Kaj naj storimo sedaj? Da bi šli nazaj orat? Ali ni to samo predigra k "nabijanju" na Molnik in v te gozdove? Ali pa je že konec, ker so nas videli "junaško pobegniti"?

Zdelo se mi je prepoceni prodajati kožo za košček svinca, zato sem odgnal konje domov in prišel nazaj obtrgovat koruzzo. Kar težko sva gledala z Rudijem tisti košček nezoranе njive in sva sklenila, da se ga po južini zopet lotiva.

Rečeno storjeno. In zmagala sva! Hitro sva zorala še tisti kraj, nato pa povlekla in vsejala.

Po končanem delu smo si šli ogledat pozorišče dopoldanskih dogodkov. Sedem jam je zijalo pred nami kot pošastna žrela. Okoli je bilo polno kamenja, ki ga je granata razmetala, ko je eksplodirala. Kosci želeta, ostrega in razcefranega od silnega pritiska, so bili namešani med zemljo in kamenjem. Vsak si je vzel enega za spomin, kako smo med vojsko kmetovali na bojnih poljanah.

Jože:

NA LIČKANJU

Pod stoletno grajsko lipo stoji še danes belo prepleškana klop iz trdne hrastovine. Ostala je še iz včasov nekdanje slave in sijaja. V razkošno opremljenih sobah so se vrstile bučne veselice, po prostranih gozdovih, preko Molnika in Pogleda vse notri do Ljubljance in Save pa veseli lovi. Najbrž je že nekdaj žlahtna gospoda rada posedala na tem mestu, očkoder objame pogled velik del naše valovite Dolenjske. V letih, ko je grad še sameval in ga je vedno

bolj preraščalo grmovje in drevje, je bela klop pod lipo še ostala in najo se je rad usedel redki popotnik, ki je zašel na samotni griček nad laniško vasjo. Ob nedeljah popoldne pa so se tujibrali možje in fantje iz Lisičjega, kadar se jim ni hotelo doli do Javornika, in na njej modrovali.

Ta klop je ostala na mestu tudi še potem, ko je samotni grad ponovno oživel in dal gostoljubno streho mladim ljudem, ki so se tukaj z molitvijo in delom pripravljali na svoj življenjski poklic. Prostor pod lipo je bil še vedno najprijaznejša točka in središče novega doma. V onih dneh, ko sta bila v dolini še veselje in mir doma, se je s tega mesta v večernem mraku razlivala slovenska pesem, da so prisluhnili doli po Lanišču, Rebri, Tlakah in Škofljici ter govorili: "Kako lepo je zopet gori na gradu."

Pa so se časi čudovito spremenili. Veselje se je poslovilo iz naših slovenskih domov, obrazi so se zresnili, v srca se je naselil strah pred nečem strašnim.

V mraku se vračajo sedaj trudno po hribu navzgor zmučeni mladi fantje. Nekateri posedejo po klopi, drugi se naslonijo na ograjo in razvije se tih pomenev. To je edini čas v dnevnu, ko se lahko malo oddahnejo in prosto porazgovore. Drugače so ves dan razkropljeni po njivah in travnikih doli po vasi in Škofljici globoko tja notri v "Varost". Sedaj pride g. Cigan z beležnico v rokah, da razdeli delo za jutri. Ni to lahka stvar, kajti potreb je toliko in na vse strani, ljudi pa vedno primanjkuje. Vsaka gospodinja je prepričana, da je ona najbolj potrebna in da zato mora biti prva.

Lepega jesenskega jutra se spusti po hribu večja skupina. Danes gremo ličkat na Gumnišče. Prijetno in lahko opravilo je to. Lepo udobno sedeš, igraje smučev svilene haljice z rumenih storžev, zlačaš na kup, ki raste poleg tebe, in se kopljše v svilenem ličkanju kot v mehkih valovih. Če je poleg tega še prijetna družba, postane delo naravnost užitek.

Veselo stopa mlada skupina mimo ponosnih hiš ob cesti, ki so pol kmečke pol gospiske. Potem preko proge, mimo Andlovčeve žage in gasilnega doma, kjer je obenem visoka šola učenosti za najmanjše Škofljicane. Pot zavije ob živi meji bujnih mladih smrek navzgor in že smo na Klancu. Na levi se vrste ponosna gospodarska poslopja: orjaški kozolec, novozidani hlev, pod, svetla in ponosna hiša, ki kaže, da je v njej vladalo blagostanje. Kmetija, da je

veselje! Pa vse prazno. V razkriti strehi zeva praznina kot globoka rana, votla okna nemo strme na cesto. Za hišo stoji poslopje, goli lemezi štrle v zrak, kakor bi se sklepalo dvoje vrst silnih prstov in v nem boli presilo usmiljenja. Razjokal bi se človek ob naši nesreči!...

Cesta se stisne k hribčku in gozdiču ob njem, da se izogne vedno mehkemu in blatnemu barju, ki se zajeda s svojimi zadnjimi odtenki med **nalahno** rumeneče hribe. Pred nami stoji na prijaznem gričku cerkvica, okoli nje pa so si poiskale prostora blele hiše. Med senožeti in skrbne obdelanini njivami se pot nalahno dviga. Še malo po napetem klancu navzgor in že smo v vasi. Cesta nas pripelje naravnost pred cerkvico, ki stoji na nekoliko vzvišenjem prostoru sredi hiš in poslopij, ki se spoštljivo stiskajo k njej, kakor da iščejo zavetja... Visoke in prostorne stopnice vodijo do glavnega vhoda pod mogočnim zvonikom, ki je skorajda malo nesorazmeren s kromno cerkvico. Prijazna in snažna notranjščina kaže, da se ljudje zanimajo za cerkev in da ne samuje pozabljenia in zanemarjenja kot marsikatera po naših vaseh. Velik, lepo okrašen in bogato pozlačen baročni oltar, v katerem stoluje sveta Trojica, napravlja v lični cerkvici še slovesnejši vtis.

Na levi ob stopnicah, ki vodijo v cerkev, stoji lep prostoren kmečki dom. Na svetlih oknih žare v pozdrav rože v vseh barvah. Prijazna gospodinja, ki ji z obraza sije dobrota, nas pozdravi kot stare znance. Saj smo dogovorjeni in nekatere že pozna. Skozi čedno **ma vežo** stopimo v prostorno družinsko sobo. V kotu stoji velika miza, pokrita z belim prtom. Nad njo v bogkovem kotu pa kraljuje kip Srca Jezusovega v druščini mnogih svetih podob, znamenje dobre krščanske družine. Na drugi strani je Marijin oltarček, pred katerim se razrašča bujni asparagus, ki se mu pozna, da ga z ljubeznijo negujejo skrbne dekliške roke. Tako slovesno in obenem tako domače je v tej sobi!

"Prostorno in lepo družinsko sobo imate," pohvali Janez, ki je danes prvič tukaj.

"Prostorna je res, pa je tudi potrebna. Devetero nas je v družini. Midva z atom, teta in šestero otrok!..."

To je družina; ne tam, kjer imajo samo enega ali dva razvajenčka, bolj za igračo kot za kaj drugega!

"Težko je danes," vdihuje gospodinja, "Midva z atom sva se let ubijala, on na polju, jaz doma in z otroci. Nekateri so že dorasli in šlo nam je kar dobro... Sedaj pa je zopet tako hudo!... Ata in edinega fanta imamo na Rabu, doma pa se ubijamo same ženske. Sreča, da sta dve dekleti še močni, da primeta za vsako delo."

Odložili smo obleko in gospodinja nas pelje čez prostorno, s peskom posuto dvorišče proti podu. V vzornem redu se vrste drugo za drugim nova gospodarska poslopja: njev, svinjaki, kašča, prostorni pod, ki zapira na drugi strani dvorišče in sega tik do cerkvenega obzidja. Vidi se, da je moral biti skrben in umen gospdar, ki si je vse tako smotrno uredil.

Na podu že čaka ogromen kup koruze; cel hrib. Dve majhni deklici izgineta ob njem. Močne, svetle kite jima presto padajo po plečih. Za trenutek prenehata z ličkanjem, dvigneta svetle oči, se nasmehneta in prijazno pozdravita.

"To sta naši najmanjši, Ivi in Ani," pojasni mama. Obe sta skoraj enako veliki, da bi ju lahko imel za dvojčici. Ivi je zdravih, polnih in rdečih lic, Ani pa nekoliko bledična. Obe sta veseli, da je prišla pomoč. Sedaj se bo ogromna gora hitro zmanjšala. Sami pa bi morali ves teden čepeti ob njej in bi se še malo poznalo. Yes teden sedeti pa tudi ni prijetno.

Razvrstimo se okrog kupa. Ivi in Ani tiko in pridno delata, kot sta navajeni. Lenuhariti ne sme pri njih nihče, na to mama vedno gleda.

Delo gre urne izpod rok, toliko bolj, ker se v prijetnem razgovoru vrste žgodbice in šale. Ko se malo udomačimo, vpraša nagaјivi Stane malo Ivi:

"Ti, Ivi, povej mi, kako da si tako hitro rasla, da si Ani že kar prehitela?"

"Ne vem, kako je to bilo, ko je pa kar samo šlo," odgovori mala in se nasmeje s srebrnim glaskom.

"Ti bom pa jaz povedal," se oglasti drugi. "Takole je bilo: Ti si imela večjo žlico kot Ani."

Spet srebrn smeh. Še Ani, ki je vedno bolj resna, se nasmehne. Pa se mala spet hitro znajde:

"Bova pa za naprej žlici zamenjali."

"Kaj pa ti, Ani, nisi nič zavidna sestrici, da tako hiti za

tabo?"

"Nič! Če bo večja od mene, bo pa morala tudi bolj delati," se odreže Ani.

"Kako vam gre hitro izpod rok in dobre volje ste," se oglaši gospodinja, ki prinaša vsakemu velik kos kruha in čašo dišečega mleka, kakšnega dobiš le na Gumnišču. Takose ti prileže, tudi če nisi lačen. Gospodinja prisede, vzame storž v roke in začne hitro beliti. "Veste, včasih nismo tega delali podnevi. Zvečer smo se spravili vsi skupaj, prišel je še kak sosed in delo je šlo hitro od rok. Sedaj pa je toliko vsega dela in ponoči, četudi bi utegnili, bi si ne upali delati. Ko sta bila še ata in Francelj doma, nam je šlo lahko in smo brez težave vse opravili... Sedaj smo pa ženske za vse. Jaz moram biti največ doma za živino, kuho, pospravljanje. Nekoliko pomagata tudi mali dve. Saj veste, kako je z otroci. Pridni sta, nič ne rečam, a vse jima je treba povedati in pokazati. Zunaj pa morajo biti največ teta, Mici in Francka. Tončko, ki je prej hodila v šolo k Uršulinkam v Ljubljano, pa od knjig naganjam sedaj sem sedaj tja. Pa je tudi pridna in rada prime za vse. Tako smo morale same kositi, sušiti, spravljati seno, orati in sploh vse. Mici mora poleg tega še marsikak dan ostati doma in mleti, ko letos ni vode in si ljudje ne morejo pomagati. Včasih pa mora tudi sesti k šivalnemu stroju in kaj sešiti. Tako so se dekleta v vasi letos navadila vsakega dela. Naša so znala že prej prijeti za koso in vajeti, a nalagati seno, držati za plug jim pa ni bilo treba. Od začetka je šlo res malo bolj nerodno, a so se tudi tega navadile. Francka vodi konje, Mici pa drži za plug in mi orjeta kakor prej moški.

"To se vam bodo možaki čudili, ko pridejo domov in najdejo vse v redu."

"Pri nas, hvala Bogu, še kar gre naprej, posebno ker nam še teta pomaga, ki pri svojih letih še vedno odleže za eno mlado. Tam spodaj ob cesti ima že svojo hišico, pa je raje pri nas in se lepo razumemo. Drugje pa je hujše. Pri sosedu na primer je sama gospodinja z desetletnim fantkom, posestvo pa veliko, največje v vasi. Pa ni ne dokle ne moškega pri hiši. Ljudi tudi ni mogoče dobiti. Mi bi radi pomagali in včasih tudi kaj malega naredimo, a še svoje komaj zmorem. Hvala Bogu, da nam daje tako lepo vreme, sicer ne vem, kaj bi bilo."

Čez dvorišče zavije težak voz koruze. Mlado, krepko dekle v rjavkasti obleki z zavihanimi rokami stopa čvrsto ob konjih in drži za vajeti. Čedna, snažna obleka, očala in razumne oči jo delajo nekam gosposko, kot da ni na kmetih doma. Človek bi mislil, da bi se bolj znašla v pisarni, šoli ali na parketu, kot pri konjih in plugu.

"To je naša Mici," pojasni mama. Za vozom stopata dve manjši in neseta v rokah nekaj storžev. Očividno sta jih pobrali na poti, ko so zdrsnili z voza.

"To sta pa Francka in Tončka," pove zopet mama, ko prideta bliže in prijazno voščita dober dan.

"Kaj se bojite, da bo zmanjkalo dela?" vpraša Tone, ko ustavi Mici poln voz poleg njega.

"Dela letos ne zmanjka, če ni enega, bo pa drugo," se odreže dekle brez zadrege in že prime za košaro, v kateri odnaša storže z voza. Tončka stopi h konjem in prime za uzdo lahkoživega Miškota, ki kar ne more strpeti mirno na mestu.

"Kaj pa ti, Tončka, kot vidim, kar kmetuješ; kaj si šolo na klin obesila?" jo vpraša Stane, s katerim se že poznata.

"Za nekaj časa že; saj ste jo vi tudi," odvrne in se zasmije z jasnim glasom. Mici in Francka skladata voz, ki je kmalu prezen.

"Naj gremo še po več?" vpraša Mici.

"Sli bosta Tončka in Francka, ti boš pa mrela v kuhinjo; treba bo misliti na kosilc," odloči mama.

Francka prime za vajeti, obrne voz, skoči spretno nanj, nato se ozre, če je že tudi Tončka gori in konji potegnejo.

"Vidite, to je naša družina. Pet deklet in enega fanta nam je dal Bog. Vesela sem jih. Samo dveh še manjka: ata in Franceljna." Globok vzdih, ki pove več kot besede, se ji izvije iz prsi. Čez resen, a dobrchten obraz ji pada senca, oči se orose.. "Bogove, kako se jim godi in kaaj se bomo spet videli."

"Zaupati moramo v Boga, saj Bog ve za nas in zopet bodo prišli boljši časi," jo skuša tolažiti Jože.

Mici si medtem naloži naročje drv, pride k mami jo še nekaj potihem vpraša in nato urno stopi proti hiši. Mama se ozre z ljubečim pogledom za njo.

"Ta naša Mici! Kako je za vse porabna in pridna, kaj bi bilo,

če nje ne bi imeli?"

In kakor da bi rada povedala še kaj več, nadaljuje:

"Res je to, edino kar nam še ostane v današnjih časih je zaupanje v božjo pomoč in varstvo."

Strašne čase smo letos preživeli in še danes me je groza, če mi - slim nazaj. Naša vas je bila cele tedne kakor med dvema frontama, kjer nedolžni ljudje trpe sedaj od te, sedaj od druge strani. Ni bilo skoraj dneva ne noči, da ne bi pokale okoli nas puške in strojnice. Proti koncu maja in junija je bilo najhuje. Na polju zunaj nismo upali več delati in tudi nismo mogli. Kar doma smo morali ždati in tako je bilo še huje. Ceste so bile prekopane in čez nje nažagano drevje. Še sedaj lahko vidite tam dolii poleg potočka v dolini meter visoke štore, ki so ostali od debel, ki so jih vrgli čez cesto. Pozneje smo morali sami žagati in vlačiti proč, da je bila cesta prehodna.

Živeli smo neprestano v strahu in grozi, kaj bo prišlo. Zdelo se nam je, da ne bomo preživeli onih dni in da nas bo vseh konec, posebno še ko so iz Škofljice začeli grmeti topovi proti Igu. Vedeli smo, da nesreč še ni konec. Najhujše pride kmalu tudi nad nas, Bog nam pomagaj!

Neke noči so naši fantje morali od doma, tudi naš Francelj! Edino tega fanta smo imeli in lahko si mislite, kako se nam je trgallo srce! Ata še nisem videla nikdar jokati, kar sva skupaj, pa sva prebila tudi marsikako težko uro. Ob silevusu pa so mu solze zalile oči. Meni je bilo, kot da se mi je strlo srce in da nikdar ne bom mogla biti več vesela. In kak fant je bil naš Francelj! Priden, ubogljiv, zahajal ni v nobeno družbo, ne v gostilno. Kadar je imel čas, je vzel v roke knjigo ali časopis. Gori v njegovi sobici je še sedaj cela onara knjig in časopisov, ki jih je zbral skupaj in potem pozimi lepo zvezal. Takega fanta smo izgubili! Potem se je napolnila na nas dvojna skrb --- kako bo z nami, kako bo s fantom?!

In prišlo je strašno. Tam od Škofljice je včelo zagrmelo enkrat, dvakrat, trikrat... petkrat!... Od Zeloga so padale granate. Za njeni bomo mi na vrsti! V eni sapi smo hitro nosili skupaj najpotrebenjše: obleko, živila. Ata je mene in male s silo odvlekel proti hribu in potem ^{tekel} nazaj na dvorišče, kjer sta z Nici naglo zapregla.

Ata je v vsej naglici s prvim vozom odpeljal z dvorišča. Nici je ravno napregala Miška k drugemu. ~~Voz~~ Tedaj je že zatulilo po zraku, granata je padla na dvorišče in se s strašnim pokom razletela tam, odkoder je ravnotkar odpeljal ata. Mladi in plašni konj je zdijval in še danes se čudim, odkod je dekle vzel moč, da je zadržalo mladega konja, da ni razbil voza in dekleta. V divjem diru je planil ~~konj~~ z dvorišča in že prituli druga granata - spet na dvorišče in potem še tretja in spet in spet... Dve sta zadele zvonik; luknji se poznata še danes. Druge so padale po vasi... živina je tulila in se trgala... ljudje jokali, molili, bežali! Bilo je strah in groza!

V gozdu smo se ustavili.. Tako nam je bilo vsem, da še jokati nismo mogli! Petindvajset let sva z atom delala in garala in sedaj sva s kopico otrok okoli sebe na cesti! Kot da ne vem, kaj delam, sem se s silo iztrgala otrokom, ki so se stiskali k meni in sem odhitela nazaj v vas, proti hiši.. Granate so še vedno padale. Vsa sem se tresla in začela sem moliti. Ko sem šla proti hiši, zopet zatuli v zraku in tik pred mene vse zarije v tla granata. "Jezus," sem še vzdihnila in dih mi je zastal. Pa pomislite, granata ni eksplodirala. Bog me je očividno obvaroval. Pa ne samo mene, tudi naš dom. Ali ni prav čudež, granate so padale na dvorišče, tik ob poslopju, zadele zvonik, nobena pa ni padla na kako poslopje. In sami vidite kako vsa stoje kot nekaka stena, ki krije vso vas proti oni strani, odkoder so padale granate. Edina škoda, ki je bila, so bile razbite šipe na oknih, nekaj zidu pri hlevu, precej opek na podu, ki so jih razbili drobei granat in kamenja in lame na dvorišču! Če bi začelo goreti le na eni strani, bi šla vsa poslopja. Na podu je bilo polno sena in v hlevu 14 glav živine.

Bežali smo v sosednjo vas Blato. Tam se je ponavljal isti priporočljivi. Matere so napol blazne iskale jokajoče otroke, nosile skupaj najpotrebnejše, možje in fantje so pripravljali vozove, obleko, živež, živino in stiskali pesti. Vse je bežalo v ozko dolinico za vasjo. Tam smo čakali večera.

Potem smo šli proti domu. Vas je bila še povsem prazna. Vedeli smo, da gorja še ni konec, zato smo še isti večer odpeljali živino, nekaj živeža in kar smo mogli. Drugo smo znosili v kleti in tam smo potem tudi vsako noč spali. Kake noči so bile, si lahko mislite.

Pa to je bil sele začetek. Nekega dopoldneva so začele pokati puške in drdrati strojnice prav doli pod hribom za vasjo. Tekla je kri in bile so žrtve! V vas so vdrli vojaki, srdični in razdraženi. Pograbili so moške in jih postavili ob zid! Strah in groza! Meni je bilo na smrt hudo in čudno, da mi ni počilo srce v tisti grozni uri. Niti moliti nisem mogla, samo srce je ječalo k Bogu. Najstrašnejše, česar smo se bali, se ni zgodilo, a odpekljali so nam ata. Zopet je bilo hudo ob slovesu. Ta dan je nebo krvavordeče žarelo nad vasjo...in doma same ženske z otroci...

Čez dva dni se je gorje ponovilo. Puške in strojnice so zapale sedaj na hribu poleg vasi, potem pred vasjo, iz vasi, iz naših hiš. Bog nam pomagaj! V smrtni grozi in strahu smo pustili vse in zbežali. Vas je ostala prazna, brez žive duše. Lahko si mislite, kako se takrat gospodari!... Ko smo se zvečer vrnili, so nam ostaše samo še gole stene. Vse drugo je izginilo: obleka, posteljnina, hrana, orodje, posoda, celo žlice! V vsej vasi so žalostno končale vse čibke in naše male so tudi prišle ob svoje premoženje. Imele so vsaka svoje zajčke; tudi ti so postali žrtev napada.

Da si vsaj življenje rešimo, smo odšli k sorodnikom, k sestri, kjer smo našli gostoljubno streho za nekaj dni. Postali smo pravvi begunci. Ko smo odhajali, smo mislili, da ne bomo več stopili pod domačo streho, da bo vse porušeno in požgano. Vendar, hvala Bogu, ni bilo tako hudo. Mici in jaz se kar nisva mogli odtrgati od doma in zato sva ostali pri bratu na Klancu. Tako sva lahko vsak dan šli vsaj malo pogledat nazaj. Delati itak ni bilo mogoče, ker ni bilo ne orodja ne živine.

Huda ura je šla mimo. Ljudje so se začeli vračati na domove. Naša Mici je bila med prvimi. Lahko si mislite, kako je bilo od začetka. Vsega je manjkalo, kakor da bi začeli čisto znova gospodariti. Nismo imeli kaj vzeti v roke. Poleg hišne oprave in orodja smo bili tudi ob štiri glave dorasle živine. In kake! Saj našatajo je znal tako lepo oskrbovati in imeli smo samo izbrano čisto pasmo. Vendar smo Bogu hvaležni, da so nam vsaj domovi ostali, drugo bomo že počasi nadomestili in pozabili.

Noben dan in nobeno noč nismo bili v miru in brez skrbi. Podnevi smo se ubijali zunaj po polju, ponoči pa v strahu na pol bdeli.

na pol spali v kleti! Negotovost, strah in žalost, vse to nas je tako mučilo, da nismo mogli ne jesti ne spati. Za dekleta sem se kar bala, da nam bodo shirala. Podnevi so se gnala za delom, ponoči pa spet niso imela mirne ure. Vedno se je slišalo toliko razburljivih in strašnih vesti, in če je človek poleg tega še toliko strašnega doživel kot mi, si lahko mislite, kako to vpliva.

Ni dosti manjkalo, da se ni zgodila strašna nesreča. Bilo je kmalu po tistih dneh, ko smo se vrnili domov. Mici in Tončka sta šli na njivo na Neškah, da bi tam nakosili detelje za živino. Dekleti sta bili gori na hribu, Mici je kosila, Tončka pa gribala. Spodaj nekaj sto metrov pa palje cesta proti Pijavi gorici in Turjaku. Tedaj se nenadoma privačijo po cesti tanki. Dekleti mirno delata naprej. Kar tank obstoji in strojnica zaropoče. Dekleti prenehata z delom in gledata, kaj bi to pomenilo. Kar spet zasika sem od tanka in kroglice zažvižgajo tik poleg njiju. Sedaj šele razumeta, da to velja njima. V strahu se stisneta ob tla..., in čakata. Vse je mirno, tudi tanki ne ropotajo. Kaj to pomeni? Skušata vstati in z roko dati znamenje. Pa zopet zadrdra strojnica in tik pred njima se zareže vrsta krogel v zemljo, da se zakadi suha prst, druge zasikajo poleg njiju. Dekleti mislita, da se ne bosta več vrnili donov živi. Ko sta na tleh, je spet vse dobro. Vstati seveda sedaj ne poskušata več in tako odropotajo tanki zmagoslavno dalje. ~~Konec prvega razdelka~~ ~~Pozna~~; Ždi se nam,

da je čudežno stegnil Bog svojo roko nad nami in nas obvaroval. Samo to sem ga vedno prosila, tudi če vse izgubimo, če bo vse porušeno in bomo ob vse, da le družina ostane pri življenju. In imam trdno upanje, saj vsak dan molimo na čast Jezusovemu in Marijinemu Srcu za varstvo, da nam obvarujejo družino in dom. Res nas Bog ni zapustil. O Franciju smo tudi zvedeli, da živi in da je še vedno priden in pošten, kot je bil. To mi je v največjo tolažbo. Glavna skrb nam je sedajata. Vedno je bil boljbolehen in sedaj Bog ve, kako je z njim. Tako se mi siromak smili. V mladosti je stradal in zmrzoval po Ruskem, potem garal za družino in sedaj na stara leta, ko bi si mogel malo oddahniti, pa mora zopet toljko trpeti."

Sledi dolg molk.... Tako blizu smo živeli, pa nismo niti slučili, koliko groze in gorja je šlo preko teh ubogih ljudi! Pa vse to je le majhen delček gorja, ki je zagnila ta ubogi košček.

naše zemlje! Gospodinja ima vlažne oči. Na obrazu so se ji zarezale bolestne poteze in preko čela se sveti srebrni venec belih las. Tako spoštovanje in sočutje smo začutili ob tem prizoru, da bi človek stegnil roko, pobožal trpeči obraz in pritisnil poljub na roko materi in mučenici...!

V stolpu zapoje zvon... Angel Gospodov! Vsi vstanemo, gospodinja moli zbrano naprej... kar čuti se, kako ji molitev vne iz srca, posebno, ko prosi božjega varstva. Mici stopi na prag in moli ~~a mnih~~ z nami. Potem pomigne mami in nas povabi v hišo.

"Mama nam je marsikaj povedala o vas," ji omeni nekdo.

"Pa kaj hudega menda ne," se čudi dekle.

"Samo lepe stvari."

"In ste še vedno tako pogumni?"

"To ste me že večkrat vprašali," se čudi dekle. "Zakaj pa vedno to vprašujete?"

"Ker je to najbolj potrebno."

"Saj sem že menda tudi malo dokazala." Kakor da ji ta razgovor ni ljub, se obrne k mami:

"Je že pripravljeno; kar pojdimo v hišo!" Mali Ivi in Ani se ji obeseta vsaka nasvojo stran in gresta gledat, kaj je dobrega pripravila mlada gospodinja. Saj jo imata tako radi, to svojo "Mic"! In kdo bi je ne imel, ko je pa tako dobra in pridna. Ona pa tudi vedno gleda še posebno na mali dve in jima zna vedno napraviti kako veselje...

Popoldns je šlo delo zopet urno izpod rok. Prišel je še velik voz storžev, a kup se je hitro manjšal. Do večera se se nagrmadi le cele gore z zlatimi zrni obloženih storžev, ki jih bodo jutri zlagali v kozolec.

Ko smo zvečer odhajali, smo bili veseli dovršenega dela. Veseli pa tudi, ker smo videli, koliko volje do življenja, požrtvovalnosti in vere v bodočnost je v naših ljudeh. Na poti od vasice smo še gledali nepozabni prizor. Tam zadaj na obzorju je žarel čudovito lep Triglav in vsa vrsta naših gora od Stola do Ojstrice, kot proroki in varuhi lepše in boljše bodočnosti. V to smemo verovati, saj je Bog nad nami in naši slovenski domovi stoje trdno tudi v vihriah in preizkušnjah, ker so na trdnih temeljih: veri, domači grudi in veliki medsebojni ljubezni.

Simon:

OBLEKA NAREDI ČLOVEKA...?

Mislim, da je bilo prve dni septembra. Od jutra do večera je deževalo kakor ob vesoljnem potopu. Popoldne je sicer nekoliko prenehalo, a je pod večer spet začelo.

Drugo jutro je gosta megle zastirarala pogled v dolino. Kljub emu sva šla s tovarišem na "svoj grunt" kot po navadi.

Ker za drugo delo ni bilo primerno, smo šli na njive fižol pulit. Do treh popoldne smo končali doma, potem pa smo se ga lotili še na Brezovem hribu.

Bila je taka rosa, da si bil mahoma do pasu moker kot miš in gazilo se je, da Bog pomagaj. Zato sva z Gusteljnom odločila "gospoda" in ju obesila na kol ob koncu njive.

Ko je sonce zašlo, smo z delom prenehali. S tovarišem sva si obrisala roke in čevlje ob rosno travo in krenila po bližnjici ob gozdici na glavno cesto.

Jaz sem "gospoda" takoj oblekel, Gustelj pa ga je nesel nekaj časa na rami.

Od ceste nama je prihajala naproti gruča vojakov. Ker je ravno tu pot zavila za neko hišo in je bil tako prostorček odmeknjen vidu bližnje in daljne okolice, se je še tovariš "po-gospodil".

Srečava vojake, greva mimo, - vse v redu.

Prideva na cesto. Hitro jo mahneva proti Javorniku, ker je bilo že močno pozno.

Nenadoma zaslišiva za sabo vpitje. Ozreva se. Kaj naj bi bilo? V razdalji kakih sto korakov opaziva tri, štiri vojake. Puške drže pripravljene na strel, zraven pa vpijejo in dajejo z rokami znamenje za: stoj! Ker vojake vsak hip srečavava, nama ne pride na misel, da bi to nama veljalo, zato se za klicanje ne zmeniva in hočeva mirno dalje. Tedaj pa nenadoma vsi hkrati: "Stoj!" in puške k sencem. - Midva obstojiva kakor vkovana. Počasi, z napetimi petelini se nama približajo.

"Kje je oni, ki je šel z vama dolni iz gozda?"

"Z nama ni šel nihče; midva greva vso pot sama."

"Ni res! Z vama je šel nekdo v civilu. Kje je sedaj?"

"Ni mogoče. Zamenjali ste naju s kom. Midva greva vso pot sama."

"Ne lažite! Z vama je šel nekdo, ki ni imel te črne sukunje. Opazovali smo vas tam od proge. Kje je sedaj?"

"Oprostite, tu mora biti kaka pomota. Midva sva bila gori na oni njivi. Razen naju ni bilo tam nobenega drugega moškega. Tudi z njive grede nisva videla nikogar razen nekaj vojakov, ki so naju srečali pred ono hišo. Če bi res kdo bil, bi ga pač tudi oni morali opaziti. A ti so naju pustili pri miru."

Tu se puške nekoliko povesijo, Sile pa nadaljujejo mirneje:

"Saj mi vas nismo videli, le straža ob progi nas je opozorila, da je pred nekaj minutami opazila gori ob gozdu skupino moških. Med njimi je bil eden, ki ni bil tako oblečen, kot sta vidva. Nenadoma pa je tisti nekam izginil. Saj veste, kdo bi utegnil prihajati ob tem času iz gozda. Če ste torej res prišli iz one smeri, vam mora biti gotovo kaj znanega o tistem človeku."

Tu se spomniva, za katerim grmom tiči zajec. Zato vprašava:

"Koliko moških pa so videli?"

"Pravili so, da dva ali tri."

Nato jim razloživa, da je morda zaradi tega nastala kaka pomota, ker je Gustelj nekaj časa nesel "gospoda" v rokah in je šele pozneje zlezel vanj. Tu zapusti Sile slednji strah. Glasno priznajo, da je tudi to mogoče. Lahko bi torej nadaljevala pot, a prepričati je treba o tem še višje poveljstvo. Naj torej pačakava, da pride kaporale in se na licu mesta prepriča, koga so prijeli.

Postavimo se sredi ceste in čakamo, čakamo...

Mimo hodijo drugi vojaki in se posmehujejo tem, češ, kakšne razbojnike so ujeli. Okrog se nabere gruča ljudi in prodaja zijala na drobno in na debelo.

Sile se nama opravičujejo. Sram jih je, da bi najrajsi puštale naju sama. Pa ukaz je ukaz.

"Glejte, saj je že tema. Lahko se zgodi, da še domov ne bova mogla, ko bo vsak čas policijska ura," siliva dalje.

"Kar se tega tiče, bodite brez skrbi! Če bo prepozno, vama bomo dali pa spremstvo."

Končno le pride nekdo, ki naj bi bil kaporale. Stopi pred naju in začne se podrobno izpraševanje: kje sva bila, kdo je še delal na njivi, kje so zdaj tiste ženske, kje so doma, po katere poti so šle domov, itd.

Ko še temu objasniva ves potek zločina in se tudi on prepriča, da je res tudi pomota mogoča, pogleda okrog in nažene proč otročad. Nato reče: "Kako ste bili torej oblečeni?"

Gustelj odpne za vratom talar in potegne na obe strani, da v trenutku odlete trije gumbi na kraj ceste. Komaj Sile opazi hlače, zakliče: "Va bene, va bene! Ta je tisti, ki je šel z vama iz gozda. Oprostite, da smo vaju ustavliali! Lahko noč!"

Tako se prijateljsko razidemo.

Prideva domov. Tu naju obkolijo tovariši, ki so od blizu gledali vse prizor. Opazovali so, kako so Sile hitele s puškami za nama. Pravijo, da sva bila že v smrtni nevarnosti, ker ni dosti manjkalo, da niso na naju streljali. Nama pa se je vse skupaj zdelo silno smešno.

Koliko strahu zaradi neznatnega kosa obleke!

Radovan:

"ŽEGEN" NA MOLNIKU

Ako se spustiš po Mežnarčkovi rebri v dolino, kjer te kar samo žene navzdol, potem pa po cesti naprej, prideš naravnost k hiši, ki stoji ob kamnolomu. Ta lega je združena s precejšnjimi neprijetnostmi. Kamenje, ki frči v senaokrog, kadar rastreljujejo skale, pada tudi na strešno opeko in jo drobi. To gotovo ni v korist hiši. Pa kaj se hoče! Kamnolom, ki drži po koncu Lanišče, se ne da premakniti, hiša pa tudi ne. K njej pripada precejšnje posestvo. Deloma se nahaja na hribu na strmih rebrih, deloma na Barju. Zemlje na Barju ni mnogo, na rebri pa je slaba, zato je razumljivo, da si mora družina iskati kruha še na drug način. Zato je gospodar, kakor velika večina vseh Laniščanov, vozil gramoz v Ljubljano. Toda pri tem se je prehladil in dobil živčno bolezen, da je sedaj brez vsake moči. Tako pača vsa skrb na rame uboge gospodinje, ki kot marsikje tudi pri tej hiši podpira vse štiri ogle. Otroci so še majhni in zato je tudi ta družina potrebovala pomoči. Že predlanskim smo pomagali sutiši na senožeti pod gradom, pa bolj za razvedrilo kot za res. Lansko leto pa, ko delavcev ni bilo dobiti, smo pomagali pri vseh glavnih delih, predvsem pri košnji in setvi. Naš trud nam je gospodinja preplačevala z dobrotami, ki jih je večkrat celo sama prinesla za nami, če smo prehitro končali in ji ušli domov.

Ko se je približevala zima, je bilo treba misliti še na drva. Da znamo dobro drvariti, smo dokazali tudi v Žerjavovi hosti, kjer smo vrgli preko dvesto petdeset hrastov, ki so stali preblizu ceste. Gospod, ki je imel pod sabo delavski bataljon, je določil tri korenjake: Cirila, Janeza in mene. Spustili smo se hribu navzdol in že smo bili na cilju. Hitro smo pripravili orodje: sekire, žago in verige, ter jo mahnili v gozd. S sabo smo vzeli še konja, da bi z njim zvlekli na kup debelejše rkle. Z nami je šla tudi gospodinja, da nam je pokazala, kako in kaj naj sekamo. Delo nam je šlo urno izpod rok. A zgodilo se nam je, kot se zgodi vsakemu, ki se ga rada drži smola. V gozd smo prišli prav onega dne, ko so pribrenžali čudni ptiči sem od Device Marije v Polju. Mi smo mirno vlačili ilode, ko se pripodijo trije tik nad Orli. To se nam ni zdeло nič.

čudnega, saj smo bili vajeni, da so večkrat letali nad nami na daljše ali krajše sprehode. Ta dan je pa naenkrat votlo zagrmelo in spet in spet, vedno bliže. Potem značilni pkp pkp pk pk... kot šivalni stroj, vedno bliže; - strojnica!

Nenadoma se je preko naših glad popeljal s hruščem in truščem tak nevarni ptič, da se je konj začel plašiti. Nam je pa postajalo vroče. Ciril, ki se je prvi zavedel, je bil kot bi mignil v gostem grmovju. Druga dva pa sva še ugibala sem in tja, posebno jaz, ker sem držal konja. Gospodinja je bila bolj v strahu za nas in za konja kot zase. Skoro ni mogla do besede in je samo ponavljala: "Joj, joj, joj....!" Ker je pa le še vedno treskalo in rezko drdralo okoli nas, smo se urno stisnili vsak k svojemu deblu in čakali, kdaj bo ta muzika ponehala. Ko se je gozd zopet pomiril, smo prilegli skupaj vsak iz svojega zavetja.

Gospodinja je kar kratko odločila: domov gremo! Hvala Bogu, da smo ostali živi! Kdo bi si bil kaj takega mislil!? Mahnili smo jo hitro domov, posebno kjer smo hodili čez posekovje. Srečno smo odnesli zdravo kožo, strahu smo se pa vendar navžili. Izpod varnega zavetja smo potem sledili nadaljnji razvoj dogodkov po molniškem hribu. Šele čez nekaj dni smo se toliko opogumili, da smo šli in dovršili delo. "Žegna" na Molniku pa ne bom kmalu pozabil. Tudi si ga prav nič več ne želim.

Gorenjko:

DNEVNA NAPOVED!

Na gradu v Lisičjem je pravkar večerja. Veseli družinski pogovori krožijo med dijaki. Tudi glavna miza je v živahnom pomenku. Predmet pogovrov so večinoma dnevni dogodki iz dela. Tam nekdo pri poveduje, kako zabavno je orati z nešano vprego, ko vol vleče na eno stran, konj pa na drugo. Zopet drugi zabava celo omizje s pri-povedovanjem o nesreči z vozom sena. Res, prijetni pomenki, ki pa jih nenadoma prekine običajna dnevna napoved.

Pri glavni mizi se dvigne g. Cigan. Ves dirindaj, smeh in šale, vse je potihnilo. Vsak radovedno prisluhne, kakšno delo mu bo odmerjeno za prihodnji dan. Gospod se prijazno ozre po vpraša-

jočih obrazih in začne: "Jutri pojdejo na delo, in sicer, k Sra-
karjevim..., k Mežnarčkovim..., k Mani..., h Gorenčevim..." Tako
našteva celo vrstc imen hiš in delavcev. Na koncu dostavi: "Na
Gumnišče pa grejo kosit tisti štirje, ki so bili včeraj in moja ma-
lenkost. Pripravite kose že nocoj in ti Jože, bodi tako prijazen in
jih dobro skleplji! Zdaj pa če ima kdo še kakšno željo, kar na dan
z njo!"

"Prosim, gospod," se oglasi nekdo tam v kotu obednice, "jaz
bi prosil, če bi dali h Gorenčevim še vsaj dva delavca več, da bo-
mo jutri končali z ličkanjem."

"Ampak, presneta reklama, kje naj jih pa vzamem? Daj, svetuj
mi, kje bi najlažje pogrešali ta dva delavca!"

Prosilec zbere vso svojo govorniško moč in začne:

"Jaz takole mislim: Kdor prej pride, prej melje. Saj veste,
Gorenčevi že cel teden čakajo, Habjanovi so pa šele danes dopoldne
prosili. Tako mislim, da bi čisto upravičeno dali h Gorenčevim de-
lavca, ki ste ju namenili za Habjanove."

Očividno je zabrenkal na pravo struno, kajti g. Cigan takoj
odloči:

"Prav imaš! Da pa bo volk sit in koza cela, naredimo takole:
ti vzameš dva Habjanova delavca, ostala dva pa jim bosta obljudila,
da pričeta še pojutrišnjem, ker sta samo dva prišla namesto štirih.
Samo glejta, da ne bosta prepozna zvečer. Prav tako priporočam tudi
vsem ostalim: nikar ne nategujte dela pozno v mrak. Posebno tisti
iz Pleš, Zaloge in Gumnišča morate nehati z delom pravočasno. Saj
ljudje razumejo, da imate zvečer doma svoje dolžnosti in da je ne-
varno zaradi policijske ure. Kajti vojaki ne poznajo šale."

"Seveda ne poznajo," priponni eden izmed dijakov, "jaz sem
jim danes zjutraj komaj dopovedal, da sem dal dovoljenje potrdit na
komando in da nisem nevaren tip, ker sem Salesijanec." "A, salesia-
no? se je potolačil in ke pustil skozi blok."

"To je razumljivo. Tebe vojaki še ne poznajo, ker si šele
pred kratkim prišel iz novicijata. Sicer pa dobro, da si me spomnil.

"Na, tu imaš dovoljenja pa jih razdeli potem, ko se pogovorimo.
Za en teden ste spet varni s tem papirčkom v žepu. - No, ima šelkdo
kokšno priponbo?" -

"Jaz bi prosil," se dvigne dijak z obvezano roko, "če bi
mene kam drugam poslali, ker me roka boli in ne morem kositi."

"Dobro, boš pa pri Mani tepke pobiral namesto Janeza. Ti boš
šel pa z nami na Gumnišče, saj znaš kositi, ne?"

"Malo že znam, nekaj se bom pa še naučil se odreže Janez",
potem pa dostavi: "Mislim, da bo šlo. Samo, če ne ne boste preveč
po petah tolkli!"

Nekateri se pomenljivo nasmehejo, medtem ko g. Cigan vzpod-
buja kosca:

"Nič se ne boj, če ne boš mogel biti z drugimi v vrsti, jo
boš pa zadaj mahal! Saj ljudje vedo, da nismo vsi navajeni trdega
kmečkega dela. To ti pa že zdaj povem, da je bolje, da greš poča-
si za nami, kot pa, da bi hitel in puščal cele šope trave. Potem
bi bil v nevarnosti, da te nanjo privežemo."

"Boš videl, kako boš drugi dan spočit," se na vsa usta zasme-
jejo in si pomežikujejo nekateri izmed tovarišev."

"No, tako hudo pa spet ne bo," blaži njih pretnje g. Cigan.

"Res, da te bodo vse kosti bolele, kositi se boš pa le naučil.
In to tudi nekaj velja; saj pravijo ljudje, da mora človek imeti za
vsako delo roke in za vsako jed usta. - Zdaj pa, če nima nihče več
ničesar priponiti, bi za nocoj zaključili. - Aha, še nekaj: tiste,
ki gredo z menoj na Gumnišče kosit, bom zbudil že ob 5^h, zato hitro
spite, da boste dobro izrabili teh sedem ur."

Med splošnim odobravanjem in smehom nadaljuje:

"Pri tem pa vas opozarjam na obzirnost do tovarišev, da jih
ne boste z ropotanjem zbudili. Smo se razumeli, kajne?!"

"Nocoj smo že razumeli, ampak zjutraj ne vem, kako se bomo
pogledali," pravi nekdo in napol zares, napol v šali dostavi:

"Mene boste morali najmanj trikrat poklicati, preden se bom
zbudil in se spomnil za kaj prav za prav gre."

"Le čakaj me, reklama! Tako ti bom stresel posteljo, da te bo
takoj zapustil spanec."

Vse je prashilo v smeh in tako se je zopet končala ena izmed
inevnih napovedi tistih dni.

Bojan:

DRVARJI

Dolge so bile lanske počitnice, pa če gledamo nazaj, se nam zdi, da so šle mimo kot hip. Julij, avgust, september, oktober, štirje meseci, ki so minili kot hip.

V drugi polovici avgusta, ne vem več točno kateri dan, mi na večer dè g. Cigan, da sem košnjo za letos odslužil.

"Jutri zjutraj boš šel z Matijcem na drva, pripravi orodje!" mi pravi.

"Tako torej; v gozd in ne več kosit," sem premišljeval sam pri sebi. Na priziv niti pomislil nisem; vprašal sem le, za kako dolgo in v katero stran. Zvedel sem, da greva na Žerjavovo, tja nekam blizu Laverce, dela pa da bo za dolgo. Na hrani bova doma, za drugo naj si ne delava skrbi.

Kmalu sva sedela z Matjažem /tako sem ga namreč prekrstil, bolj pravljično zveni/ na klopi pod lipo in snovala načrte. Končno sva se zedinila: on, ki je blizu kuhinje, poskrbi malico in košilo, jaz pa orodje. Še isti večer sem stopil k Mani po žago, poiskal doma obe sekiri in ju nabrusil.

Drugo jutro je Matjaž vrgel nekaj v nahrbtnik, vzel liter rdečega in sva šla. Prvo postajo sva imela že v Škofljici pri mreži. Kdo pa more danes z nahrbtnikom nemoteno skozi vas, kaj šele skozi Škofljico. Četudi je vse v redu, nahrbtnik je sumljiv. Ko so javni organi spoznali, da sva miroljubna, sva lahko šla svojo pot. Ob sedmih sva bila že na mestu. Najprej sva pregledala položaj in podrobno določila dnevni red. Potem sva zavihala rokave in...

Izbirati nama ni bilo treba, ker se je reklo: "Vse, kar je količaj vredno, mora pasti; če ne boste vi, bomo pa mi." Pa sva rekla sama pri sebi: "Če že mora pasti, naj pade za nas." In sva začela kar od kraja. Tuk ob gozdu je bila njiva. Za prvi hrast sva določila, da bo padel na hrib in sva ga tudi tako podsekala; kar hitro pa sva ga do polovice podžagala, je začel stiskati. Matjaž, razumen kot je, je hitro stesal zagozdo in jo zabil s spodnje strani. Kar zahrešči, Matjaž odskoči, hrast pa trešči z vso svo-

jo težo in dolžino v krompir in še čez do fižola na sosednji njivi. Zaškripal sem z zobmi. Kakor hitro se je jeza polegla, sva ga sežagala na tri štirimetrskie hlode in spravila iz njive. Dal nama je dela za celo uro. Pri drugem sva bila že bolj previdna in sva ga nameravala položiti v smeri njive, a nama je z vrhom še ušel v krompir. Do malice sva jih vrgla in sežagala pet. Pri vsakem sva se česa naučila. Peti nama je že padel tja, kamor sva mu določila. Drugačne muhe pa je imel šesti. V svesti si svoje moči - lotila sva se ga namreč po malici - sva rekla, da mora pasti v hrib, zaradi krompirja seveda. Bil pa je šesti hrast zares hrast. Spodaj ga je bilo za tri, zgoraj gotovo za pet prejnjih. Računala sva, da bo dal dva hloda za deske. Previdno sva ga podsekala. Žaganje naju je tako utrudilo, da sva trikrat počivala, preden je žaga prekoračila sredino. Čez nekaj minut je zašumelo po zraku. Odskočila sva, Ogresma krona se je zamajala in velikan je padel naravnost v krompir. Lahko si mislite, kako nama je bilo ob misli, da bo treba vso to gmoto spraviti nazaj v gozd. Da je bila zadrega še večja, je pripeljal od Babne gorice sem voz. Ustavil se je tik naju. Zvedela sva, da nameravajo orati krompir. Takrat sva se res obračala kot še nobenkrat prej in samo enkrat pozneje. V četrt ure sva spodnji del že toliko spraznila, da so lahko vrezali prve brazde. V veliki vnemi sva popolnoma pozabila na kosilo. Ob dveh je Matjaž zrinil zadnji hlod iz krompirja. Bolj mrtva kot živa sva se zavlekla v senco in dobro uro počivala.

Kljub utrujenosti sva potem podrla še troje dreves. Tako je nama minil prvi dan. Drugi dan sva se zopet vrnila in še tretji, četrtni-- deseti--

Prve dni oktobra sva dobila še pomoč. Pri g. Ciganu sva imela že toliko ugleca, da sva smela izbirati. Matjažu je bilo vseeno koga dobiva, jaz pa sem prosil za Toneta in ga dobil. Ko sva šla prvič skozi Škofljico, mi pravijo Lavrinova mati: "Joj, ta pa vam ne bo mogel veliko pomagati, ker je tako majhen."

"Je pa zato bolj žilav in tak tudi nekaj pomeni," jim odvrnem.

In res je pokazal, da več zmore, kakor za zunaj izgleda.

Po štirinajstih dneh je bil gozd dodobra iztrebljen. Ko sem kmalu nato romal v Ljubljano in videl na poseki osamele kostanje,

se mi je milo storilo ob misli, da je lepi, toliko obetajoči gozd za nekaj rodov uničen. Nekaj gospodarjev bo menjal, preden bodo zrasli hrasti, podobni onim, ki leže sedaj tam, pred časom posekani!

Voz je že drdral proti Laverci, jaz pa sem še vedno zrl na poseko, dokler se ni skrila za ovinkom.

~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~
~ ~ ~

France:

E P I L O G

Tri dni po Brezmadežni. V Lisičjem je tiho, pusto, kot vse dni, odkar so odšli kleriki v mesto. Trije študentje so pri meni. Za šolo se prípravljamo. Kar pridrvi Peter v sobo: "Gospod, možje so prišli!"

"Res? Vsi?"

"Ne vsi, a mnogo. Pri Javorniku so..."

Pospravili smo knjige in odšli iz sobe. V veži smo že lahko pozdravili dva soseda. Nisem vzdržal: spustil sem se z otroki proti vasi. Najprej sem stopil k Tonetu. Veselo sem mu stisnil roko in ga tople pozdravil.

"Bog vas živi, Tone! No, ste še kaj živi?"

"Še, še, hvala Bogu!" Neka čudna zadrega mu je zvenela iz odgovora. In oči mi je odmikal. Nisem hotel biti nadležen, pa sem dejal čez časek:

"Saj se boste kaj oglasili pri nas pa nam takrat poveste, kaj vse ste prestali."

"Pridem, pridem. Saj bomo vsi prišli, da nam odgovor daste, kaj ste vi ta čas doma počeli." Glas je zavdarjal po prestani grenkobi. Nisem je razumel pa sem obrnil na šalo.

"Le, le! Sicer vam pa to lahko gospa pove: vsak dan smo mimo nje hodili na delo."

"Zares bomo prišli po odgovor!" Sposnal sem, da resno misli. "Veste, saj je težko verjeti, pa nam je neka ženska povedala, ki je prišla dober mesec za nami, da ste gospodje ljudem dovedovali, kako se nam dobro godi, da nam ni treba ničesar pošiljati, ko imamo vsega dovolj..."

Če bi me kdo s kolom po glavi, ne bi mogel biti bolj presečen.

"Oh, Tone, kaj pa govorиш! Saj ni res!" ga je prekinila žena in zelo nerodno ji je bilo, saj so žene pri njej puščale posiljke, ki jih je potem g. prefekt vozil v mesto na pošto.

"Tak, to vam je rekla ženska?" sem izdavil. "Katera pa je to bila?"

Povedal mi je znano ime.

"Aha, razumem. No, le pridite, in vsi, da ne bo treba vsake mu posebej pojasnjevati! Zbogom!"

Dobra volja me je minevala. Pa sem le še stopil k Janezu. Pozdravil sem ga, potem pa dodal pol za šalo pol zares:

"Sicer sem pa slišal, da nas itak pridete na odgovor klicat, ko ste že tja zvedeli..."

"Da, da, saj mi je že pravil..." je pritrdila žena.

Hitro sem se poslovil, da bi prikril razočaranje. V meni se je zrušilo vse lepo praznično razpoloženje. Tisti večer nisem šel nikamor več. A tudi mož doslej ni bilo v grad, da bi nas klicali na odgovor.

+ + +

Nekoč sem slišal, tole: če hočeš kačo pokončati, moraš glavo posebej učiti.

Jezik hudobne ženske menda tudi...

V S E B I N A

	Str.
ZA Uvod	1
PRED TRISTO LETI ..... Jože	3
NAŠE POČITNICE ..... Francè	11
PRIJ NASTOP ..... Slavko	14
STOGI V SONCU ..... Narte	17
SLOVENSKA MATI - MUČENICA ..... Zoran Srečko	19
PRI MAMICI ..... Lavoslav	20
VRARČEK ..... Jože	24
NEKAJ O MIATIČNI ..... Inko	32
V SPOMIN LOJZETU Z LISIČJEGA ..... I.	34
POPOLDAN NA BARJU ..... Zdenko	35
POD TOPOVSKIM OGNIJEM ..... Iado	38
NA LIČKANJU ..... Jože	40
OBLEKA MARNDI ČLOVEKA...? ..... Simon	51
"ZGONY" NA MOLNIKU ..... Radovan	54
DNEVNA FAPWED ..... Gorenjko	55
DIVARIJ ..... Bojan	58
ERILOG ..... Francè	60
VINJETE ..... Körbar, Kovad	

Rakovnik, dne 21. februarja 1943.

